En attitydundersökning om djur och natur i Jämtland

Sabrina Dressel[1], Camilla Sandström[2], Juliana Bennett[3] Göran Ericsson[4]

1 Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för vilt, fisk och miljö
2 Umeå universitet, statsvetenskapliga institutionen
3 Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för vilt, fisk och miljö
4 Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för vilt, fisk och miljö

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för vilt, fisk och miljö

Rapport 2021:9
Umeå 2021

Denna serie rapporter utges av institutionen för vilt, fisk och miljö vid Sveriges lantbruksuniversitet, Umeå med början 2011.

This series of Reports is published by the Department of Wildlife, Fish, and Environmental Studies, Swedish University of Agricultural Sciences, Umeå, starting in 2011.

E-post till ansvarig författare sabrina.dressel@slu.se
E-mail to responsible author

Nyckelord attityder, stora rovdjur, skyddade naturområden, naturresursförvaltning, rädsla
Key words *attitudes, large carnivores, protected areas, natural resource governance, fear*

Ansvarig utgivare Göran Ericsson
Legally responsible

Adress Institutionen för vilt, fisk och miljö
Sveriges lantbruksuniversitet
901 83 Umeå

Address *Department of Wildlife, Fish, and Environmental Studies*
Swedish University of Agricultural Sciences
SE-901 83 Umeå
Sweden

Innehåll

Inledning ---- **4**
Bakgrund ---- 4
Tidigare undersökningar ---- 5
Jämtland ---- 5

Metod ---- **6**
Urval och genomförande ---- 6
Svarsfrekvens ---- 6
Dataanalys ---- 7

Resultat ---- **8**
Syn på natur och skyddade områden ---- 8
Intresse att vara i skog och mark ---- 9
Skyddade naturområden ---- 13
Stora rovdjur och rovdjursförvaltning ---- 16
Björn i Jämtland ---- 16
Järv i Jämtland ---- 16
Lodjur i Jämtland ---- 16
Varg i Jämtland ---- 17
Kungsörn i Jämtland ---- 17
Övergripande frågor för alla stora rovdjur ---- 18
Synen på stora rovdjur ---- 19
Synen på den övergripande rovdjurspolitiken ---- 25
Synen på specifika förvaltningsåtgärder ---- 36
Information om rovdjur ---- 41

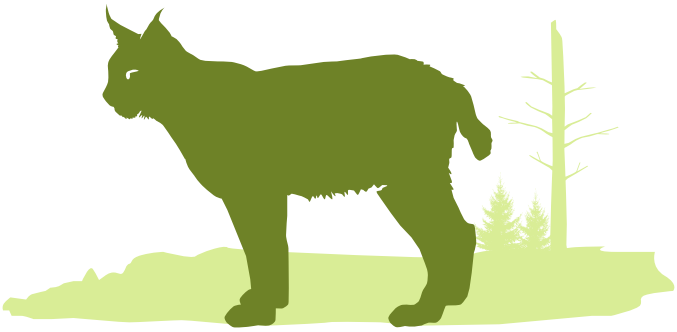

Inledning

Bakgrund

I rapporten presenteras allmänhetens attityder till framför allt två policyområden; skyddet av natur och bevarandet av de stora rovdjuren. Miljöarbetet i Sverige baseras på internationella åtaganden, nationella mål och miljöbalken.

Arbetet med att bevara områden som innehåller höga naturvärden leds av Naturvårdsverket och länsstyrelserna, tillsammans med andra myndigheter. Andra viktiga insatser kommer från kommuner, stiftelser, ideella organisationer, markägare och företag (Naturvårdsverket, 2021a). Cirka 15 procent av Sveriges totala yta är skyddad och inkluderar nationalparker, naturvårdsområden, Natura 2000, biotopskyddsområden och naturreservat.

Sveriges befolkning har ett medelavstånd på 2,1 kilometer till skyddad natur (Naturvårdsverket, 2021b). En viktig anledning till att skydda naturen är för att bevara miljöer som omfattar grundläggande och viktiga värden för människor, djur och växter så som rent vatten och ren luft (Naturvårdsverket, 2021b). Tidigare studier har visat att det finns ett stort stöd för bevarandearbetet. Det förekommer emellertid diskussioner om skyddets omfattning inte minst på lokal nivå, samt vad en person får respektive inte får göra i skyddade områden. I den här rapporten undersöker vi bland annat attityderna till båda dessa aspekter.

I propositionen En hållbar rovdjurspolitik (prop. 2012/13:191) är det övergripande och långsiktiga målet för rovdjurspolitiken att ”varg, björn, järv, lodjur och kungsörn i Sverige ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus enligt art- och habitatdirektivet”.

Referensvärdet för artens population är baserat på det minimum som säkrar deras livskraft i ett längre perspektiv (prop. 2012/13:191). Samtidigt ska tamdjurshållning inte försvåras och socioekonomisk hänsyn ska tas avseende hur rovdjurens närvaro påverkar förutsättningar för näringsliv, rennäring, rekreation, fåboddrift, jakt och människors vardag. Förvaltningen ska vara adaptiv (lärande) och ekosystembaserad; vilket innebär att förvaltningens beslut och insatser ska ske med utgångspunkt från en integrerad helhetssyn som beaktar komplexiteten hos ekosystemet och interaktion mellan olika arter, inklusive människor. Samtidigt ska den präglas av transparens och ett aktivt deltagande av många intressenter.

> ”Varg, björn, järv, lodjur och kungsörn i Sverige ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus enligt art- och habitatdirektivet.”
>
> **Propositionen En hållbar rovdjurspolitik (prop. 2012/13:191)**

Trots stor uppslutning i riksdagen för bevarandet av stora rovdjur har förekomsten av stora rovdjur och populationernas utveckling under en lång tid diskuterats och debatterats. De senaste inventeringarna av de fyra stora rovdjuren (björn, varg, järv, och lodjur) visar att det finns cirka 2 877 björnar i Sverige, vilket är populationsberäkningen från 2017 (Kindberg & Swenson, 2018). Under inventeringsperioden 2020/21 finns det cirka 395 vargar i Sverige (Svensson m.fl., 2021), cirka 687 järvar (Mattisson m.fl., 2020), och cirka 1 244 lodjur (Frank & Tovmo, 2021) i Sverige.

Parallellt med växande rovdjurspopulationer är förvaltningen inriktad på att försöka uppnå acceptans för rovdjuren för att minimera konflikter mellan människor och stora rovdjur. I rapporten presenteras resultat om människors attityder till rovdjuren i sig, till rovdjurspolitiken och till förvaltningen av stora rovdjur.

De senaste inventeringarna av de fyra stora rovdjuren visar att det finns cirka…

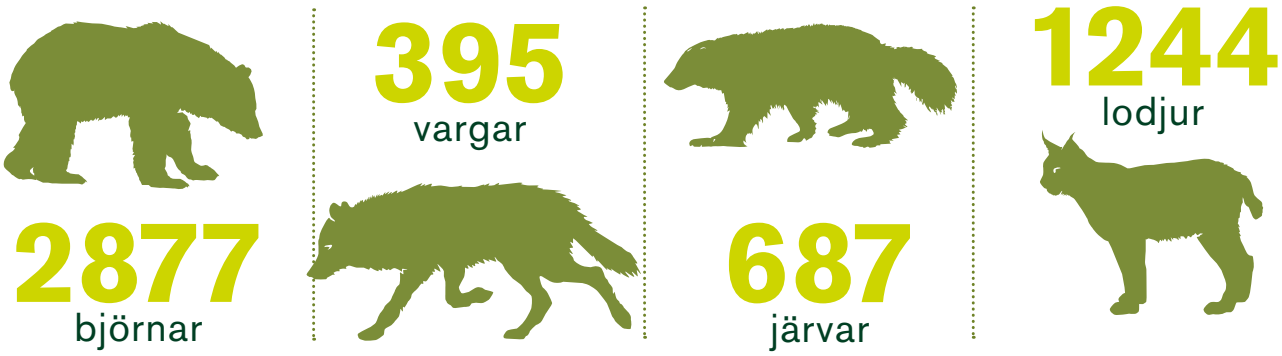

…i Sverige.

Tidigare undersökningar

Resultaten som presenteras i rapporten utgör en del av en långtidsstudie som utförs av SLU, Sveriges lantbruksuniversitet i samarbete med Umeå universitet och Lunds tekniska högskola.

Tidigare undersökningar som genomförts vart femte år, 2004, 2009, och 2014 har främst undersökt svenskarnas inställning till natur, jakt och de fyra stora rovdjuren: varg, lodjur, björn, och järv. Frågeställningarna har också omfattat attityder till förvaltningsåtgärder för att kunna utgöra ett viktigt underlag för genomförandet av rovdjurspolitiken (prop. 2012/13:191) på regional och lokal nivå.

Denna undersökning, som gjordes år 2020, upprepar de flesta frågeställningarna från de tidigare undersökningarna, men har utökats att inkludera frågor om bland annat attityder till kungsörn. Målet med 2020 års undersökning är att försöka upprepa så många av frågeställningarna som möjligt för att få en tidsserie av frågor som är av betydelse för såväl förvaltningen som forskningen om attityder och beteenden till djur och natur.

Undersökningens fokus

Undersökningen fokuserar på svenskars attityder och beteenden avseende:

- Intresse för djur och natur
- Användning av naturresurser som jakt, fiske, bär och svamp
- Rädsla för vilda djur
- Allemansrätten
- Skyddade områden
- Jakt och fiske
- Rovdjur
- Förvaltningsåtgärder, rovdjur
- Tillit till förvaltningsmyndigheter

Jämtland

I rapporten sammanfattar vi specifikt resultaten för Jämtland och analyserar om det har skett förändringar över tid. I vissa fall jämför vi svaren från Jämtland med resultaten från det nationella representativa urvalet för att förstå skillnader mellan regional och nationell nivå.

Markanvändning, befolkningstäthet och förekomst av olika viltpopulationer skiljer sig mycket över hela landet och skapar unika förvaltningsutmaningar i de olika länen (Dressel m.fl. 2018). Således belyser vår studie attityder och beteenden, givet de regionala förutsättningarna, i Jämtland och levererar därmed kunskap som inte kunde levereras av ett slumpmässigt urval av hela Sverige.

I de olika delarna av rapporten ger vi först en sammanfattning av de viktigaste resultaten innan vi visar detaljerade resultat för specifika frågor i frågeformuläret. Först presenteras resultaten om den allmänna synen på naturen och skyddade områden (sidan 8), och därefter redovisas attityderna till stora rovdjur och deras förvaltning (sidan 16).

I rovdjursdelen sammanfattar vi först resultat som är artspecifika därefter presenterar vi övergripande resultat som gäller för alla de fem stora rovdjuren.

I figuren anger parenteser och stjärnor om det har skett signifikanta förändringar över tid eller mellan Jämtland och det nationella urvalet (*5 procent felmarginal **1 procent felmarginal *** 0,1 procent felmarginal).

Metod

Urval och genomförande

Mellan augusti och oktober 2020 kontaktades 28 220 slumpmässigt utvalda personer mellan 18–65 år gamla och bosatta i Sverige. Urvalet bestod av ett nationellt representativt urval på 1 070 personer och ett stratifierat urval för 11 län: Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Västernorrland, Gävleborg, Dalarna, Västmanland, Örebro, Värmland, Kronoberg och Stockholm. Inom varje län skickade vi antingen 150 eller 400 undersökningar per kommun för att skapa ett tillräckligt svarsunderlag från alla kommuner oberoende av befolkningsstorlek. Vi använde samma undersökningsmetodik som för åren 2004, 2009 och 2014. Antalet län som har deltagit i studien har ökat övertid. Jämtland var med redan år 2004. Under åren 2004, 2009 och 2014 tillfrågades 150 personer per kommun i varje deltagande län.

Urvalet 2020 drogs från Statens personadressregister (SPAR). Institutet för kvalitetsindikatorer, ett företag specialiserad på att genomföra undersökningar, genomförde datainsamlingen. Datainsamlingen gjordes som en postundersökning och flera kontakter med respondenterna användes för att öka svarsfrekvensen.

Först fick respondenterna ett frågeformulär på 16 sidor med ett inledande brev och ett svarskuvert. Efter två veckor skickades ett påminnelsebrev och efter ytterligare en vecka kom en påminnelse via SMS. De som inte hade svarat inom en månad fick frågeformuläret en gång till och ett svarskuvert via posten.

Den sista påminnelsen skickades i början av oktober via SMS. För att ytterligare öka svarsfrekvensen fick respondenterna också möjlighet att fylla i undersökningen online. Den möjligheten introducerades redan 2014.

En telefonuppföljning genomfördes för att testa om det fanns några signifikanta skillnader mellan de personer som svarade på undersökningen och de som inte gjorde det. 100 slumpmässigt utvalda deltagare som inte hade svarat på undersökningen kontaktades via telefon och fick svara på flera centrala frågor. Bortfallsanalysen visade inga signifikanta skillnader.

Svarsfrekvens

Den totala svarsfrekvensen 2020 var för hela undersökningen 35 procent. Svarsfrekvenserna varierade mellan de olika länen från 31 procent i Stockholm till 45 procent i Jämtland. 33 procent av personerna inom det nationella urvalet svarade på undersökningen. Även inom länen varierar svarsfrekvensen.

Östersunds kommun hade den lägsta svarsfrekvensen i Jämtland med 39 procent och Bergs kommun den högsta med 51 procent. Från Jämtland samlade vi totalt 2 477 svar under de fyra undersökningsåren. Även om antalet svar var lägst 2020 med 503 respondenter, garanterar detta fortfarande ett acceptabelt urvalsfel av 4 procent på länsnivå.

Svarsfrekvens 2020

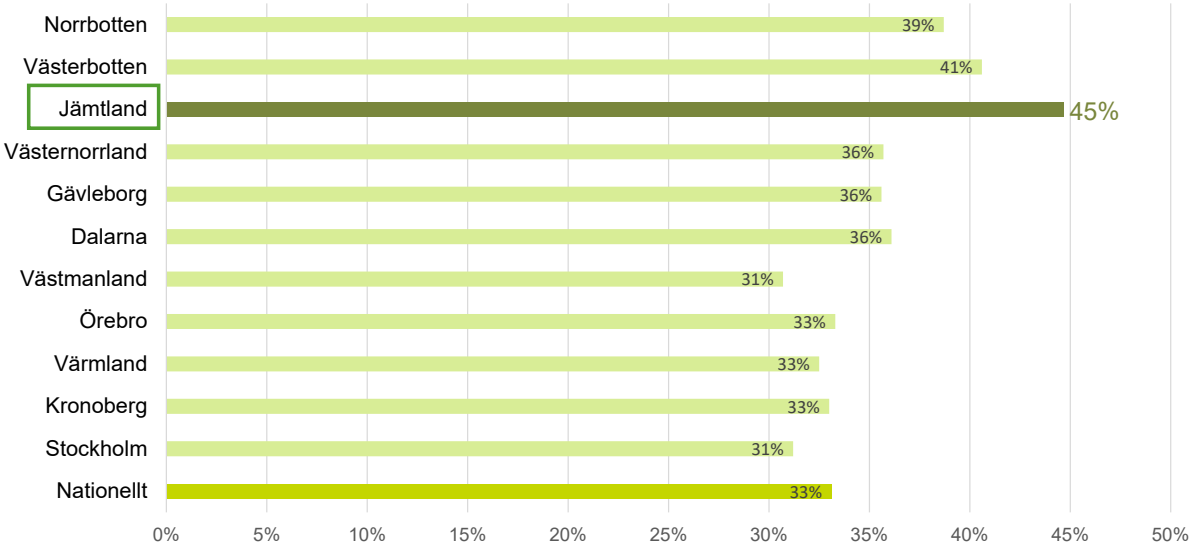

Svarsfrekvens kommuner

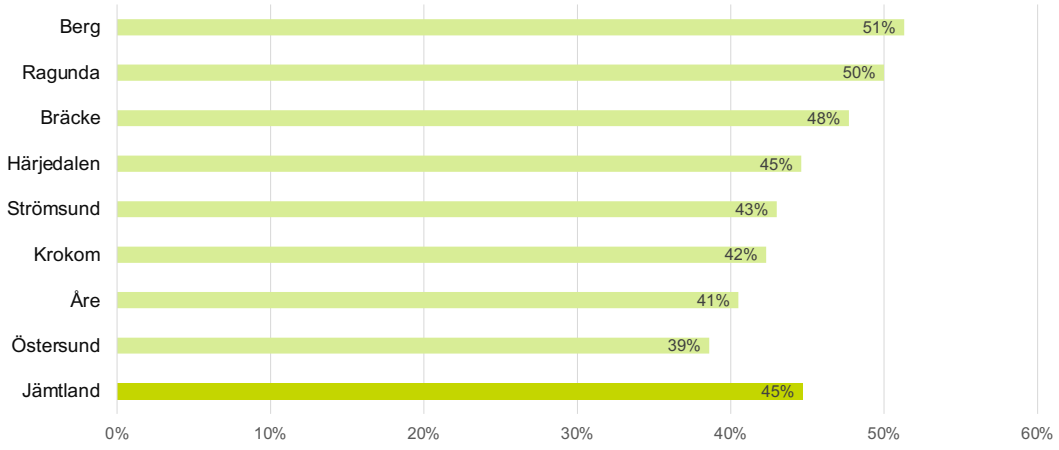

År	2004	2009	2014	2020	Total
Antal svar	735	642	597	503	2477

Dataanalys

För att säkerställa att våra resultat är representativa för de olika länen i förhållande till befolkningsmängd viktades all data från respondenterna som samlades in på kommunnivå. Det nationella urvalet var från början proportionerligt och representativt i förhållande till Sveriges folkmängd och fördelning i landet så det viktades inte.

I vår undersökning innebär viktning att om en viss kommun är underrepresenterad i förhållande till befolkningsmängd, jämfört med hur stor kommunens befolkningsandel faktiskt är i länen, ges svaren från personer i den kommun större tyngd då vi tar fram resultaten. På motsvarande sätt ges svaren från en kommun som är överrepresenterad i förhållande till den verkliga demografiska sammansättningen i länen en lägre vikt i resultaten. Det betyder att svar från personer boende i de olika kommunerna har tilldelats olika vikter så att svaren är proportionerliga och därmed representativa för respektive län.

Rapporten redovisar främst hur många procent som angav ett visst svar. För de flesta frågorna följde svaren ingen normalfördelning och därför användes ett icke-parametriskt test för att avgöra om det finns statistiskt signifikanta skillnader mellan år eller mellan det nationella urvalet och länssvar från Jämtland. Även om vi implementerat de högsta standarderna för att uppnå acceptabla svarsfrekvenser, för att utesluta potentiella fördomar/felkällor och ha representativa data för varje län och det nationella urvalet, finns det vissa begränsningar för denna studie. Vi frågar inte samma människor över tid, därför kan vi inte säga att enskilda individer förändrade sina attityder över tid utan snarare att representativa svar från en grupp från olika tidpunkter varierar. I enlighet med detta kan vi inte förutsäga hur stabila trenderna är över tiden. De kan vara långvariga förändringar eller tillfälliga förändringar baserat på specifika processer i länet (till exempel förändringar i förvaltningsstrategier eller rovdjurstätheter).

Men det faktum att vi också har svar som har varit stabila över tid och levererat nästan identiska värden över 16 år och 4 oberoende mätningar visar att undersökningsinstrumentet fungerar och att människor tenderar att tolka frågorna på likartat sätt. Vi kan således med hög sannolikhet säga att resultaten i den här studien motsvarar svenskarnas och boende i de deltagande länens attityder till djur och natur.

Asterisk *

i figurerna markerar att förändring mellan åren är statistisk säkerställd med följande signifikansvärde: *5 procent felmarginal **1 procent felmarginal *** 0,1 procent felmarginal

Resultat

Syn på natur och skyddade områden

I Jämtland är intresset att vara i skog och mark stort, 88 procent av respondenterna är mycket eller ganska intresserade och ingen är helt ointresserad. Även om andelen är något högre än i det i det nationella urvalet (84 procent) finns det ingen signifikant skillnad.

Däremot anger en högre andel bosatta i Jämtland att de tycker att det är mycket viktigt att ha vilda djur i sin omgivning (49 procent) jämfört med det nationella genomsnittet (39 procent). Även intresset för naturen bland jämtlänningarna beror i högre utsträckning på förekomsten av vilda djur än i det nationella urvalet. 53 procent angav att deras intresse för skog och mark i mycket hög grad eller i ganska hög grad beror på förekomsten av vilda djur. Över tid har emellertid betydelsen av vilda djur för jämtlänningarnas naturintresse succesivt minskat. I tidigare undersökningar angav 71–66 procent att deras intresse för naturen var beroende av vilda djur. Denna förändring indikerar att respondenterna 2020 visar ett mer allmänt intresse för naturen, som är mindre beroende av förekomsten av djur.

Möjligheterna att njuta av naturen och populariteten för vissa friluftsaktiviteter har också förändrats över tid. Mest framträdande är en ökning av andel personer som vandrat över dagen (55 procent), viket förändrats med 13 procent sedan den senaste mätningen. Vi kan också se en ökning av korta vandringar (88 procent) och vandringar med övernattningar (25 procent). Människor som anger att de naturfotograferar har mer än fördubblats sedan 2004 till 42 procent. Längdskidåkning (63 procent) och utförsåkning (38 procent) har också blivit mer populärt med tiden medan aktiviteter som jakt (16 procent) och snöskoterkörning minskar över tid (45 procent).

Allemansrätten är unik för Sverige och möjliggör att vistas fritt i skog och mark utan markägarens tillstånd. Undersökningen visar att det finns ett starkt stöd att skydda allemansrätten, där 99 procent helt eller delvis instämmer. Det finns emellertid delade åsikter om vad som bör tillåtas eller inte på basis av allemansrätten. Även om en majoritet av de som svarat anser att allemansrätten bör omfatta alla angav ungefär en tredjedel av jämtlänningarna att de enbart tycker att allemansrätten ska gälla för människor som bor i Sverige. Lika många anger att turister bör ha mer begränsade rättigheter jämfört med lokalbefolkningen. Mer än 60 procent tycker att allemansrätten ska gälla för ideellt organiserade grupper medan 48 procent anger att allemansrätten inte ska gälla för kommersiellt organiserade grupper. Samma antal ser allemansrätten som ett hot mot vilda djur och växter. 29 procent önskar att markägare ska ha större möjligheter att inskränka på allemansrätten och 64 procent skulle föredra en tydligare lagstiftning i frågan.

Även om det fanns 2020 fler personer i Jämtland som nyttjade naturen via olika aktiviteter, säger nästan en fjärdedel av alla respondenter (23 procent) att de inte behöver skyddade naturområden för sin naturupplevelse. Det nationella urvalet uttryckte däremot ett högre beroende av dessa områden, där 57 procent uppgav att skyddade områden har stor eller mycket stor betydelse för deras behov av naturupplevelser.

Således är det inte överraskande att det är fler personer som tycker att det finns för få skyddade naturområden i det nationella urvalet (41 procent) jämfört med Jämtland (34 procent).

Skyddade naturområden beskrevs av nästan alla som viktiga för kommande generationer (91 procent) och för biologisk mångfald (90 procent). Dessutom instämmer mer än 80 procent att skyddade naturområden är trevliga utflyktsmål, som är naturskö-na och verkar som avstressande miljöer. Trots det beskriver vissa personer dessa områden som svårtillgängliga (27 procent), okända (40 procent) eller outnyttjade (31 procent).

Förvaltningen av skyddade naturområden är en fråga där meningarna är delade om vad som ska tillåtas eller inte. 85 procent är överens om att skyddade naturområden främst ska inrättas för att skydda naturen. Det finns också ett relativt högt stöd för att fiske ska vara tillåtet (72 procent) och att lokalbefolkningen ska ha stort inflyttande (71 procent). 59 procent anger att skyddade naturområden borde utformas så att besök underlättas medan en knapp tredjedel (27 procent) är av motsatt åsikt. Det råder också delade meningar om ridning, övernattningar i tält, jakt och terrängcykling ska vara tillåtet, där minst en tredjedel anger att så inte bör vara fallet.

Frågan om skogsbruk ska tillåtas i skyddade områden är den mest kontroversiella frågan där 37 procent är emot, 25 procent neutrala och 37 procent för att tillåta skogsbruk inom skyddade naturområden. Tydligast motstånd uttrycks mot att göra upp eld var man vill (71 procent), köra snöskoter (69 procent) eller fyrhjulig (75 procent) och att tillåta kommersiell verksamhet (66 procent).

Synen på vem som ska involveras i skötseln av skyddade områden har förändrats över tid. Bland svarsalternativen rankades Länsstyrelsen högst med 69 procent, vilket motsvarar en ökning med 14 procent sedan 2014.

Lokalbefolkningen som rankades högst 2004 med 67 procent har däremot förlorat stöd över tid och landar på endast 37 procent år 2020. Däremot ökade stöd för involvering av staten (38 procent), kommuner (39 procent) och samebyarna i norra Sverige (34 procent).

Att lokalbefolkningen förlorar i stöd, trots att 71 procent tycker att de ska har stort inflytande när naturområden skyddas, kan tolkas som att respondenterna tycker att det är viktigt att lokalbefolkningen har inflytande när naturområden skyddas, men inte behöver vara inblandade i den operativa skötseln.

Antalet personer med ”ingen åsikt’” har varit relativt stabilt över tid (7–11 procent).

Intresse att vara i skog och mark

Hur intresserad är du av att vara i skog och mark?

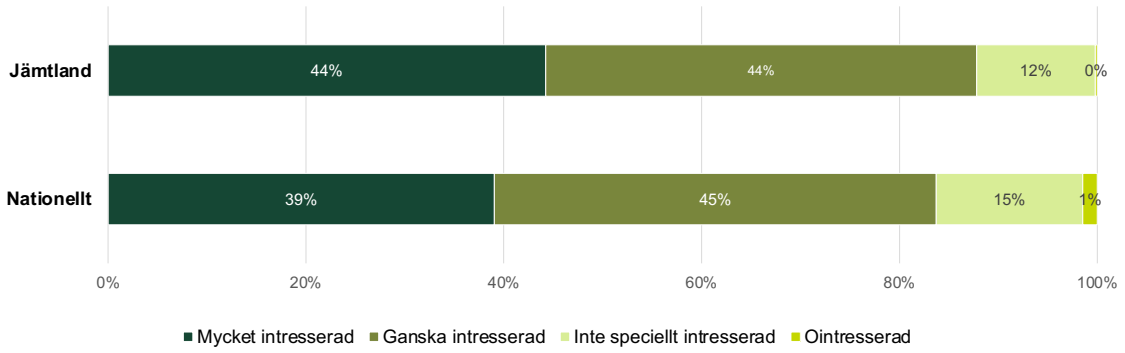

- Det finns ingen signifikant skillnad mellan Jämtland och det nationella urvalet

Är ditt intresse för skog och mark beroende av att det finns vilda djur där?

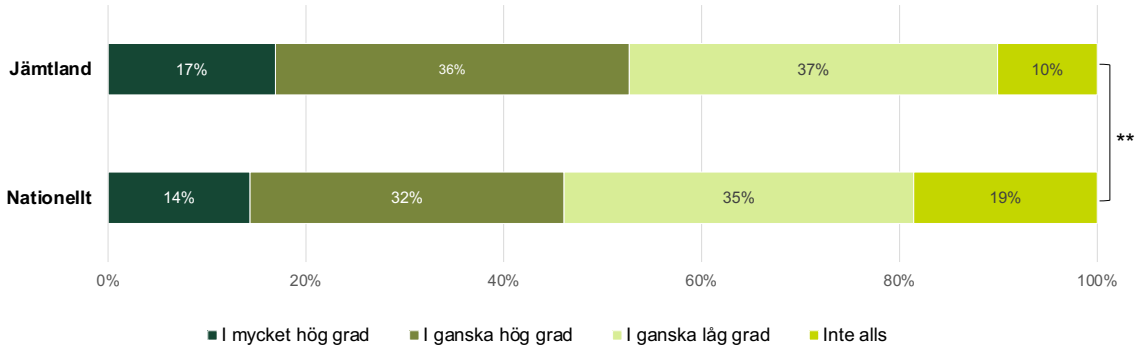

- Jämtlänningarnas intresse för skog och mark är till en större del beroende av att det finns vilda djur. Nästan hälften av alla tillfrågade tycker att det är mycket viktig att det finns vilda djur där de bor.

Är ditt intresse för skog och mark beroende av att det finns vilda djur där?

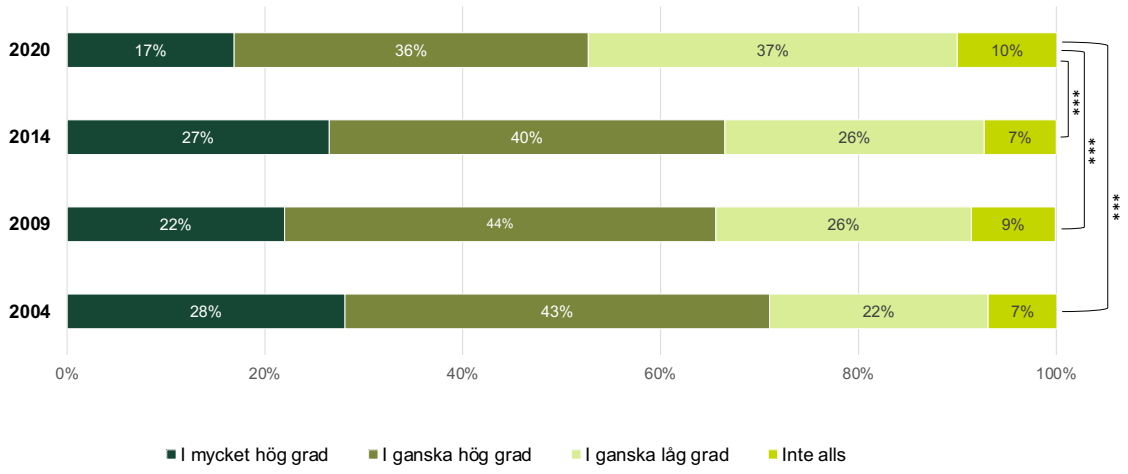

- Andelen som säger att deras intresse beror av att det finns vilda djur har signifikant minskat 2020 jämfört med alla tidigare mätningar.

Tycker du att det är viktigt att det finns vilda djur där du bor?

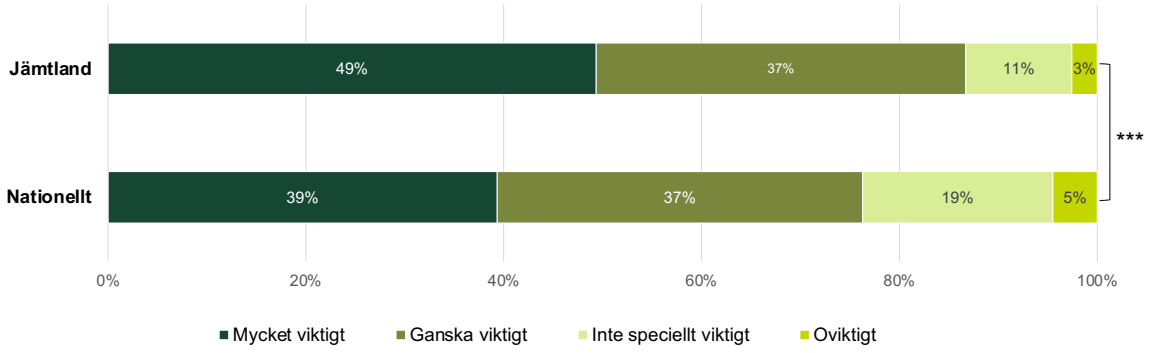

Vilka av följande saker har du gjort det senaste året?

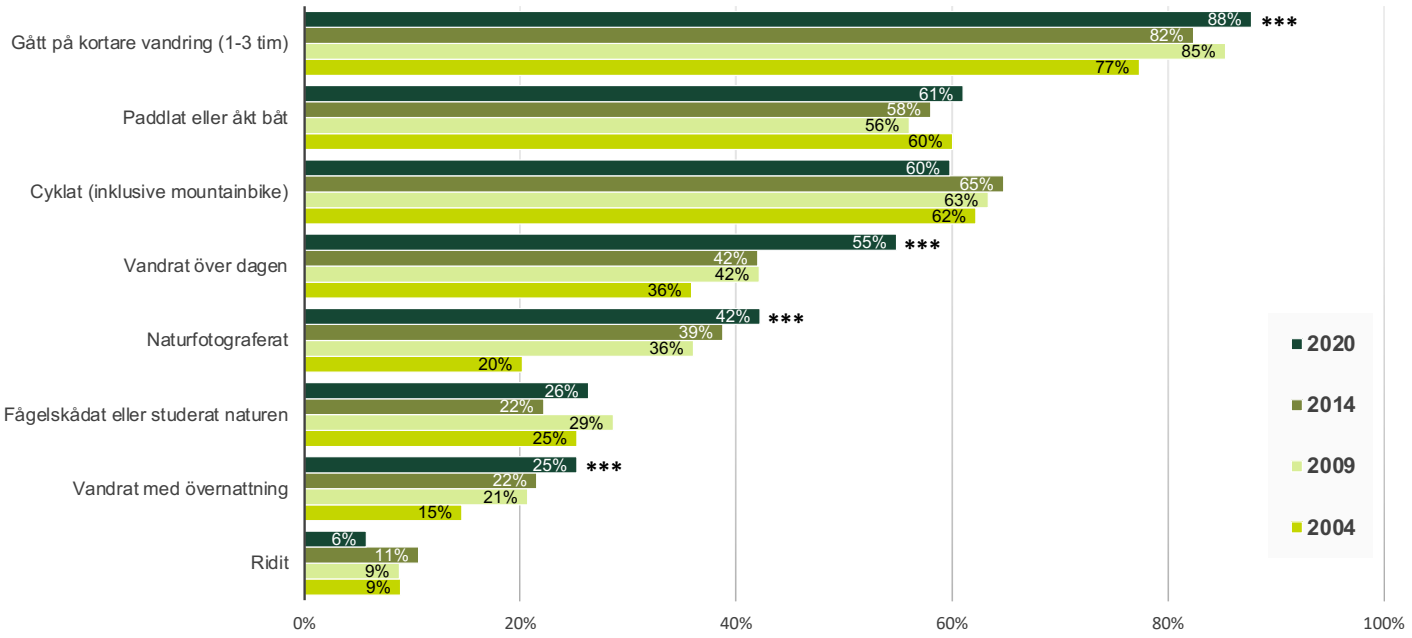

- Andel personer som gått på kortare vandringar, vandrat över dagen eller med övernattningar har signifikant ökat. Naturfotografering har mer än fördubblats sedan 2004

Vilka av följande saker har du gjort det senaste året?

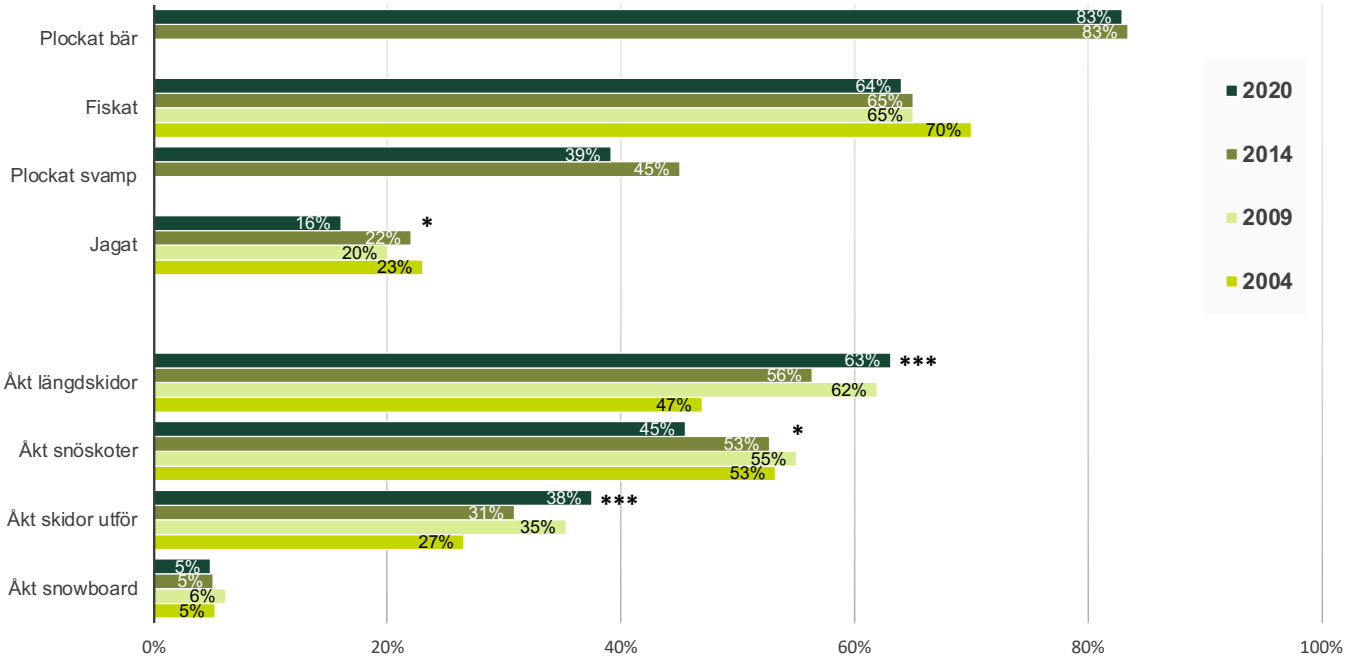

- Jakt och åka snöskoter visar en minskning 2020 jämfört med tidigare år.

Allemansrätten ger möjlighet till att vistas ganska fritt i skog och mark utan markägarens tillstånd. Nedan följer ett antal påståenden om den svenska allemansrätten. Markera för varje påstående det alternativ som stämmer bäst in på dig.

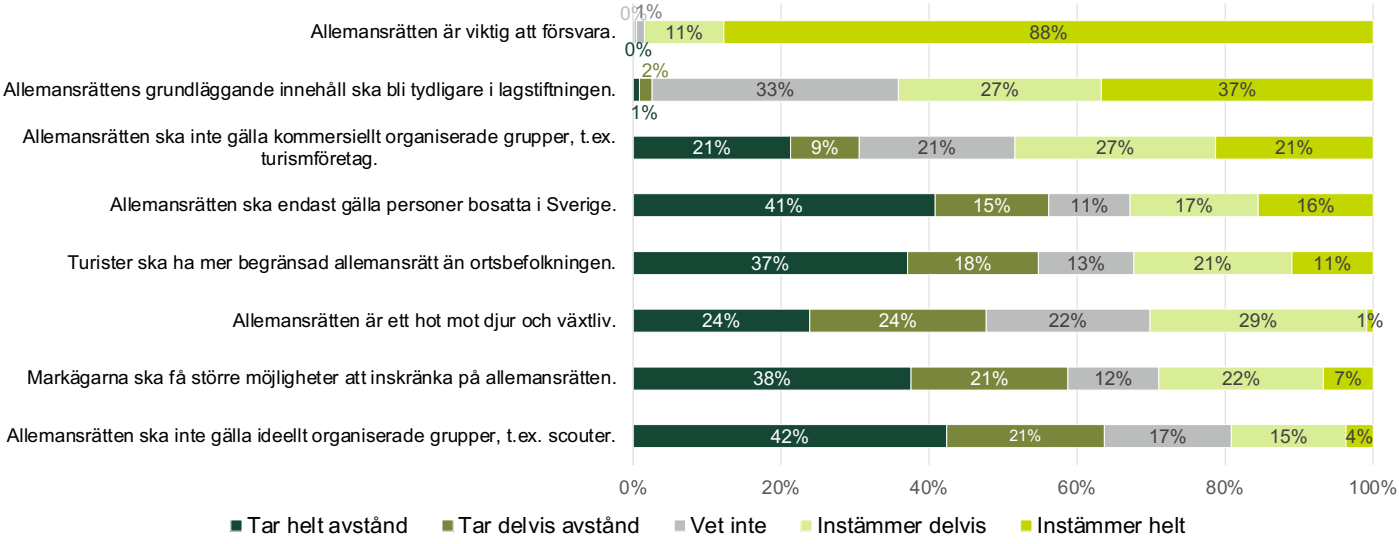

- Det finns enighet om att det är viktigt att skydda allemansrätten, men det finns delade åsikter om vad den bör tillåta eller inte.

Skyddade naturområden

Vad anser du om mängden skyddade naturområden i Sverige?

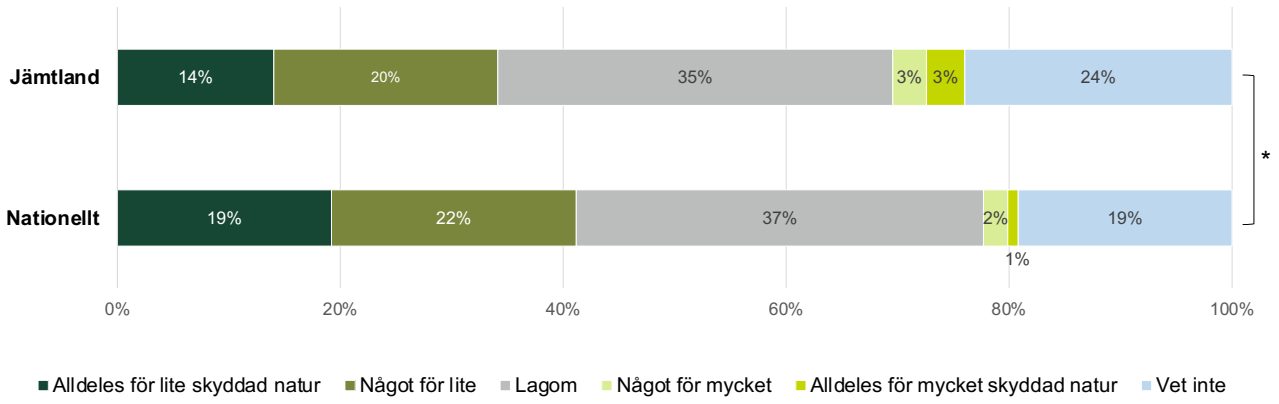

Vilken betydelse har skyddade naturområden för ditt behov av naturupplevelser?

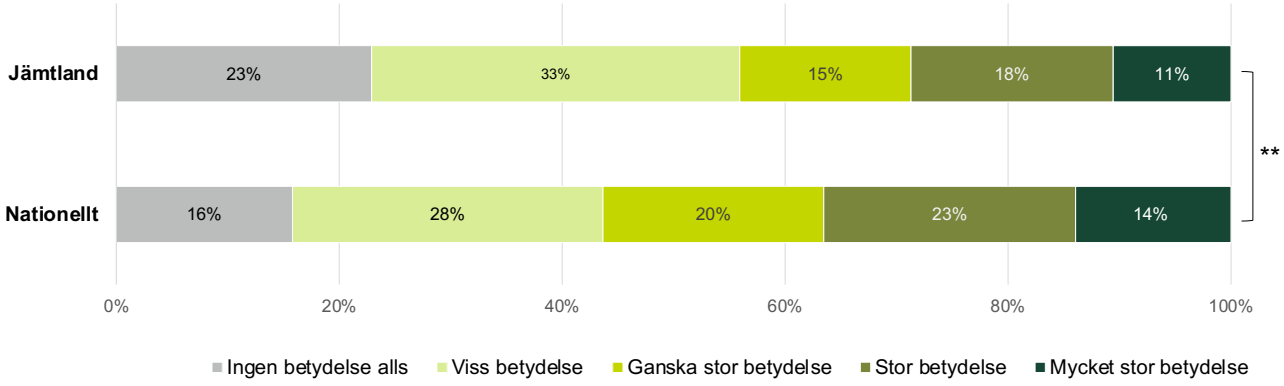

Hur väl beskriver följande påståenden vad du tycker om skyddade naturområden?

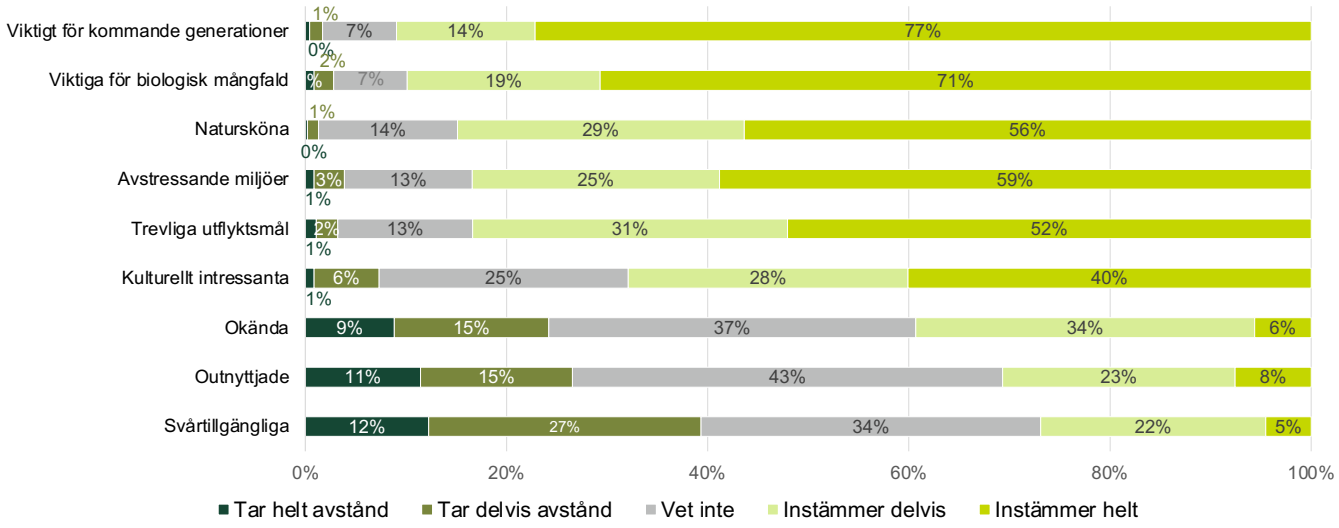

Nedan följer några påståenden kring skyddade naturområden. **Vad tycker du är viktigt när naturområden skyddas?**

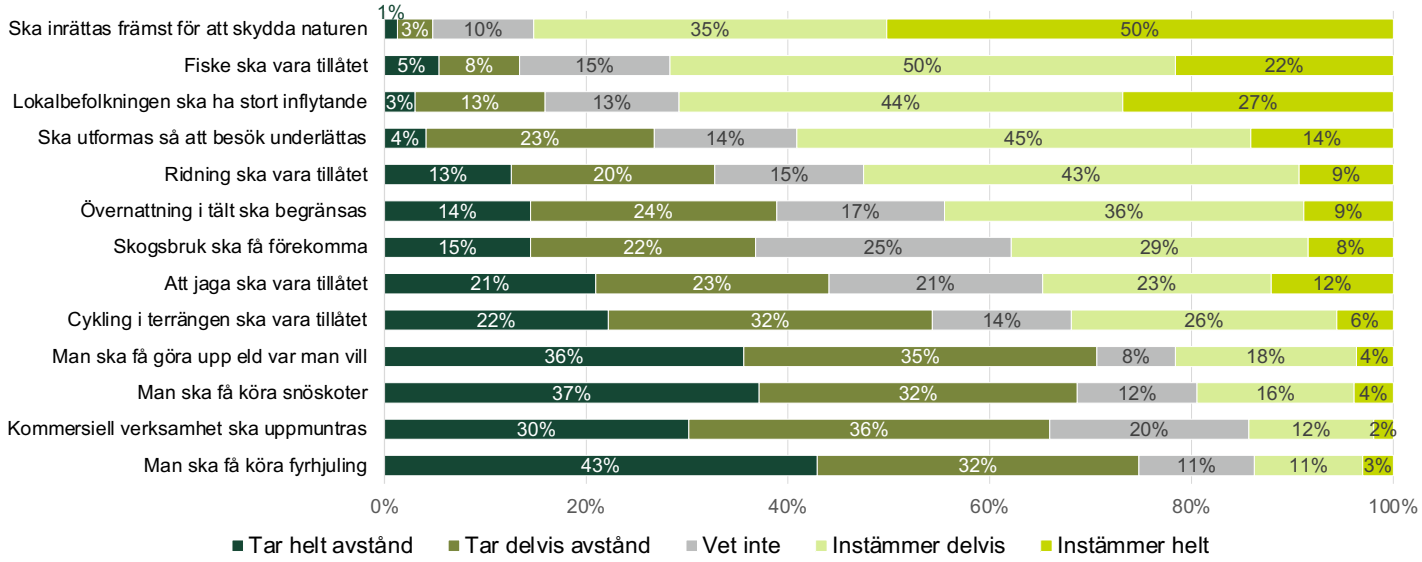

Vilken eller vilka av nedanstående bör bestämma över skötselregler för skyddade naturområden?

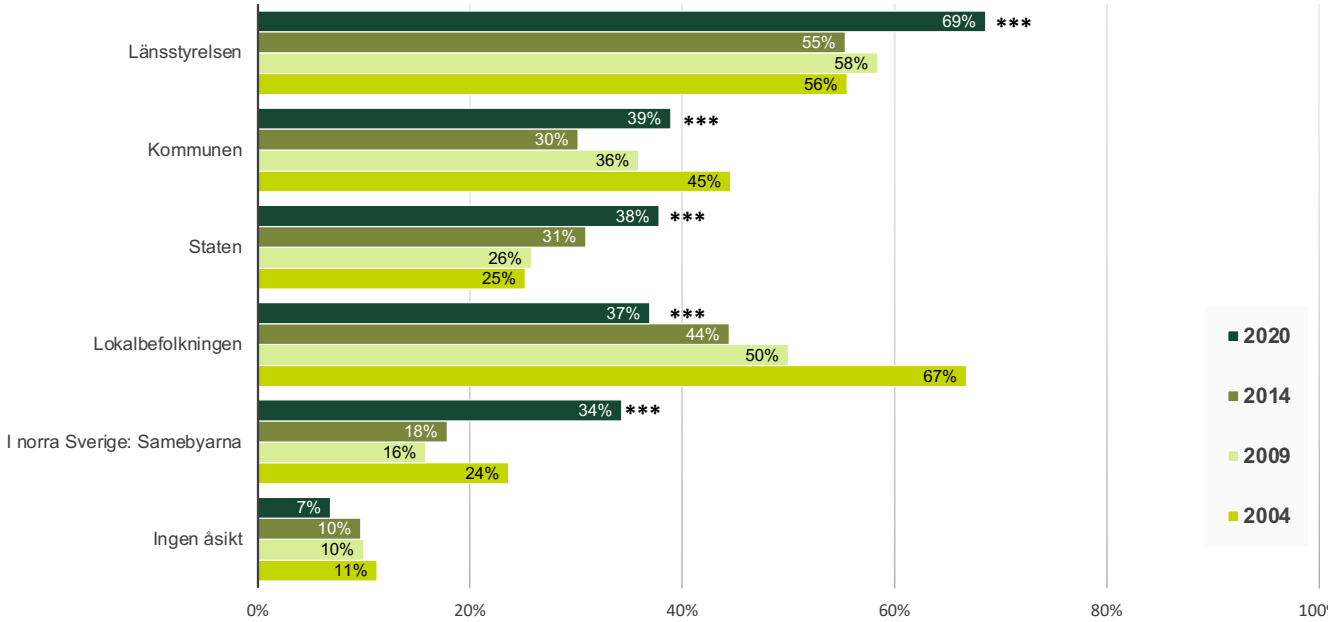

- Färre tycker att lokalbefolkningen ska få bestämma i 2020 års undersökning.

Stora rovdjur och rovdjursförvaltning

Björn i Jämtland

Våra resultat från 2020 visar en ökning av positiva attityder till att björn finns i Sverige jämfört med alla tidigare mätningar. Särskilt de som tycker mycket om att björnar finns har ökat med 11 procent under de senaste 6 åren.

Denna positiva trend speglas i viss utsträckning i acceptansen att ha björnar i närheten av hemmet. Mer än hälften av alla som svarade (51 procent) kan absolut acceptera att ha björnar i närheten, och ytterligare 14 procent svarade ”ja, kanske”. Detta är något paradoxalt eftersom även rädslan för björnar har ökat över tid. 2004 angav 49 procent att de var rädda för att träffa på en björn när de var ute i naturen. År 2020 har denna andel vuxit till 63 procent.

När det gäller förvaltningen av björn anser majoriteten (57 procent) att de nationella målen är acceptabla, medan ungefär en tredjedel vill minska målen och 10 procent föredrar en ökning. Detta mönster har varit relativt stabilt över tid, med undantag för 2009. Det finns tydliga attitydskillnader mellan jämtlänningarna och det nationella urvalet, där endast 13 procent vill minska målet och en femtedel föredrar högre nationella målsättningar för björn. 92 procent tycker att det är acceptabelt att använda jakt som ett sätt att reglera antalet björnar, medan 4 procent är emot det.

När det gäller björnarnas förekomst anser 77 procent av de tillfrågade att björnar ska få leva i hela Sverige, vilket utgör en ökning med 20 procent sedan 2004.

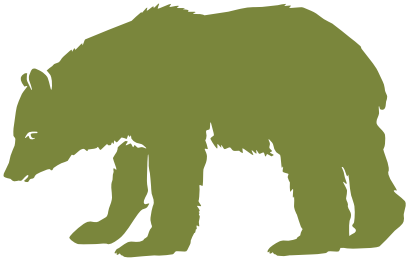

Järv i Jämtland

Attityderna till järv har varit stabila i Jämtland, varken att ha dem i Sverige eller att ha dem i sin närhet har förändrats över tid. I den senaste mätningen 2020 gillade 70 procent av respondenterna att järv finns i Sverige, medan var femte person hade en neutral inställning till detta. När det gäller att ha dem i närheten anger en tredjedel att de inte kan tänka sig att ha dem i närheten, medan ungefär två tredjedelar kan acceptera det. Rädslan för järv är liten, enbart 8 procent är rädda för att möta dem i naturen och detta antal har varit stabilt under de senaste 16 åren.

Andelen som tycker att järv ska få leva i hela Sverige ökar över tid (40 procent 2004 jämfört med 65 procent 2020), samtidigt minskar stödet för en ökning av det politiska antalsmålet för järv. 2004 önskade nästan en fjärdedel av alla svarande en ökning av de nationella målen. 2020 har det sjunkit till 9 procent. Samtidigt ser vi en liten ökning av de som vill minska de nationella målen, detta är något högre i Jämtland (24 procent) jämfört med det nationella genomsnittet (8 procent). 86 procent anser jakt som ett acceptabelt sätt att minska antalet järv.

Lodjur i Jämtland

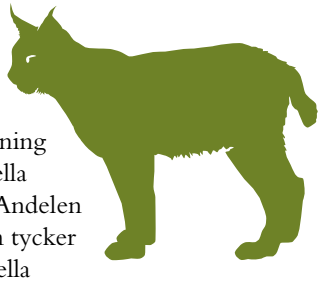

Lodjur uppfattas nu mer positivt enligt vår senaste mätning år 2020. 49 procent tycker mycket om att ha dem i Sverige vilket utgör en ökning från 2014 (34 procent). Samtidigt har andelen neutrala och negativa attityder minskat, nu finns det knappt några som ogillar lodjur starkt.

I linje med detta kan vi till och med se en ökning av människor som kan acceptera dem i närhet där de bor med 64 procent som svarat ”ja, absolut” och 17 procent som svarat ”ja, kanske”.

Rädslan för lodjur är mycket låg och har minskat ytterligare med tiden. Enbart 4 procent av respondenterna är rädda för att träffa lodjur i skogen. Åtta av tio personer tycker att lodjur ska få leva i hela Sverige och 16 procent önskar en ökning av de nationella antalsmålen. Andelen personer som tycker att de nationella målen borde minskas har blivit färre över tid och 72 procent tycker att de nuvarande målen är acceptabla. Jakt på lodjur för att reglera beståndsstorleken stöds av 84 procent.

Varg i Jämtland

Attityderna till att ha vargar i Sverige har inte förändrats signifikant 2020 jämfört med tidigare år.Vi kan dock se att attityderna blev mer negativa 2014, med en fjärdedel av alla respondenter som ogillade vargens existens och detta värde förblev detsamma år 2020. Fortfarande är 59 procent positiva till att ha dem i Sverige. Ett liknande mönster kan ses när det gäller att ha varg i närheten av hemmet.

2014 visade en ökning av negativa attityder som fortsatte 2020. Mer än hälften av alla respondenter kan inte acceptera vargar i närheten och endast 27 procent anger att de absolut skulle acceptera dem där de bor.

Rädslan för vargar har ökat över tid. 2020 var 34 procent rädda för att möta en varg i naturen. Det är dock fortfarande nästan hälften så mycket som för björnar. Medan 60 procent av alla tillfrågade personer tyckte att vargar borde få leva i hela Sverige kan vi se en ökning av andelen som tycker att vargar inte borde vara i områden där det finns renar (55 procent år 2020). Andelen människor som anser att de nationella målsättningarna för vargar är acceptabla har varit stabilt över tiden (41–50 procent) men vi ser en förändring från 2014 till 2020 där fler personer önskar lägre antalsmål jämfört med tidigare mätningar. 2020 önskade endast 16 procent att målen ökas något eller mycket jämfört med 28 procent året 2004. Jämtlänningarnas syn på det nationella målet för varg skiljer sig också signifikant från det nationella urvalet där endast 16 procent vill sänka målen jämfört med 37 procent i Jämtland.

Stödet för att jaga varg för att reglera deras antal har ökat över tid, med 88 procent som svarade ”ja” jämfört med 73 procent 2014. Tillit är en avgörande komponent i rovdjursförvaltningen. För vargar frågade vi om människor känner tillit till att de olika förvaltningsmyndigheterna hanterar vargfrågor med hänsyn till människor i områden med rovdjur. Vi ser att mest förtroende uttrycks mot länsstyrelsen (67 procent) följt av Naturvårdsverket (59 procent) och minst förtroende mot riksdagen 40 procent. Mönstret var liknande för det nationella urvalet, men i Jämtland var förtroendet för länsstyrelsen signifikant högre än i det nationella genomsnittet (56 procent).

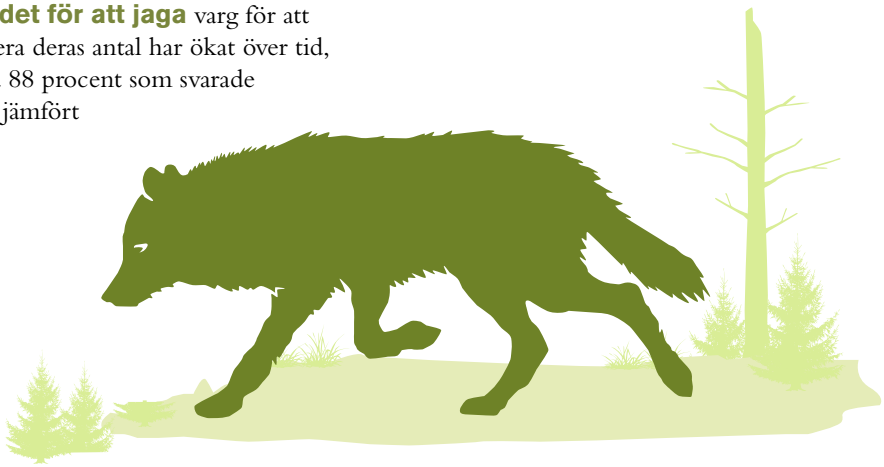

Kungsörn i Jämtland

Vi kan se att 84 procent gillar att kungsörn finns i Sverige, 82 procent är beredda att acceptera dem i sin närhet och 88 procent tycker att kungsörnen ska få leva i hela Sverige. Således liknar attityden till kungsörnar de som uttrycks för lodjur.

En fjärdedel av alla respondenter anser att de nationella antalsmålen för kungsörnar bör höjas medan 9 procent önskar en minskning. 27 procent av alla respondenter i Jämtland stödjer helt att skyddsjakt beviljas på kungsörn om de orsakar problem. Detta är betydligt högre än i det nationella urvalet där endast 10 procent skulle stödja en sådan förvaltningsåtgärd. Kungsörn lades till i frågeformuläret 2020. Därför kan inga förändringar över tiden diskuteras.

Övergripande frågor för alla stora rovdjur

Som vi har beskrivit finns det tydliga mönster för de olika arterna. Mest positiva attityder uttrycks för lodjur och kungsörn, medan vargar uppvisar de högsta negativa värdena. För björnar rapporteras den högsta rädslan och det är därför inte förvånande att den största förändringen i stödet mellan att vilja har björn och varg i Sverige, men inte i närheten av bostaden visar den största förändringen över tid. Detta är ett välkänt fenomen för stora rovdjur och går under beteckningen NIMBY, Not In My Backyard, det vill säga inte på min bakgård.

Flera av våra frågor ställs för de fem stora rovdjuren tillsammans. 81 procent instämmer att det är viktigt att Sverige uppfyller internationella avtal vad gäller bevarandet av stora rovdjur. Det är nästan exakt samma siffror som 2004 och 2009. 2014 förekom tillfälligt lägre stöd för detta påstående. Tillsammans med det höga stödet för Sveriges ansvar att ha livskraftiga populationer av stora rovdjur finns det också idéer om hur dessa djur ska leva. Majoriteten anser att det är oacceptabelt att rovdjuren dödar katter eller hundar (84 procent), kor eller får (81 procent), renar (72 procent), eller en hund i samband med jakt (51 procent).

Medan 92 procent anser att det är oacceptabelt att människor blir direkt hotade av stora rovdjur finns det delade åsikter om de ska få passera byar, samhällen, och städer. 45 procent tycker det är oacceptabelt men 49 procent ser det som ett acceptabelt levnadssätt. Exakt dessa värden rörande byar och städer har förändrats drastiskt 2020 jämfört med alla tidigare mätningar där 75–78 procent tyckte att det var oacceptabelt att stora rovdjur passerar samhällen. Vi kan inte utesluta möjligheten att denna förändring delvis kan bero på att kungsörn inkluderats i frågeställningen, men vi ser inte liknande förändringar för de andra frågorna. Till exempel har acceptansen för att stora rovdjur dödar kor och får inte alls förändrats över tiden. Däremot tycker en mindre andel personer att det är acceptabelt att stora rovdjur dödar renar i 2014 och 2020 mätningar jämfört med tidigare mätningar.

När stora rovdjur orsakar problem finns det flera tänkbara sätt att hantera dem. Att sätta upp stängsel, skrämma iväg dem eller märka rovdjuren med sändare är för mer än 80 procent ett acceptabelt sätt att hantera dessa problemdjur. Drygt en tredjedel av respondenterna är emot mer direkta förvaltningsåtgärder som att flytta rovdjuren eller skjuta dem. De mest extrema hanteringsalternativen som att ta bort ungarna från rovdjuren eller att använda gift för att döda dem är oacceptabelt för 82 procent och 90 procent respektive av de som svarade. Generellt kan vi se en ökad acceptans för att hantera problemdjur, det gäller även för de mer direkta åtgärderna. Till exempel fanns det 2014 65 procent som var helt emot att ta bort ungarna, den siffran minskade till 52 procent år 2020.

Jakt är den vanligaste förvaltningsåtgärden när det gäller vilda djur. Som vi beskrev ovan finns det högt stöd för jakt som ett sätt att reglera antalet stora rovdjur (acceptansen varierar mellan 84–92 procent för de fyra stora rovdjuren). Acceptans för jakt beror dock mycket på anledningen till varför den använts.

Majoriteten av respondenterna tycker att det är oacceptabelt att jaga stora rovdjur om anledningen är att rovdjuren konkurrerar med människan om det jaktbara viltet (69 procent) eller att människor är rädda för rovdjuren (55 procent). Om anledningen till jakt är att minska risken att rovdjuren tar tamdjur eller att rovdjuren har sökt sig in i tätbefolkade områden tycker mer än 80 procent att det är acceptabelt.

Det finns många sätt som allmänheten kan informera sig om stora rovdjur. Sedan 2014 har vi inkluderat en fråga om vilka informationskällor respondenterna använder. Under de senaste sex åren ser vi stora förändringar. Digitala informationskanaler som nyhetsmedier på internet (55 procent), myndigheters hemsidor (24 procent) och sociala medier (38 procent) har blivit viktigare och hemsidor och sociala medier fördubblade även sina värden. TV är fortfarande den mest nämnda informationskällan med 77 procent, men betydelsen minskade jämfört med 2014. Även tryckta medier som lokaltidningen (55 procent), medlemstidning (15 procent) och rikstidningen (16 procent) används nu i mindre utsträckning för att informera sig om stora rovdjur.

Synen på stora rovdjur

Vad tycker du om att björn, järv, lo, varg och kungsörn finns i Sverige?

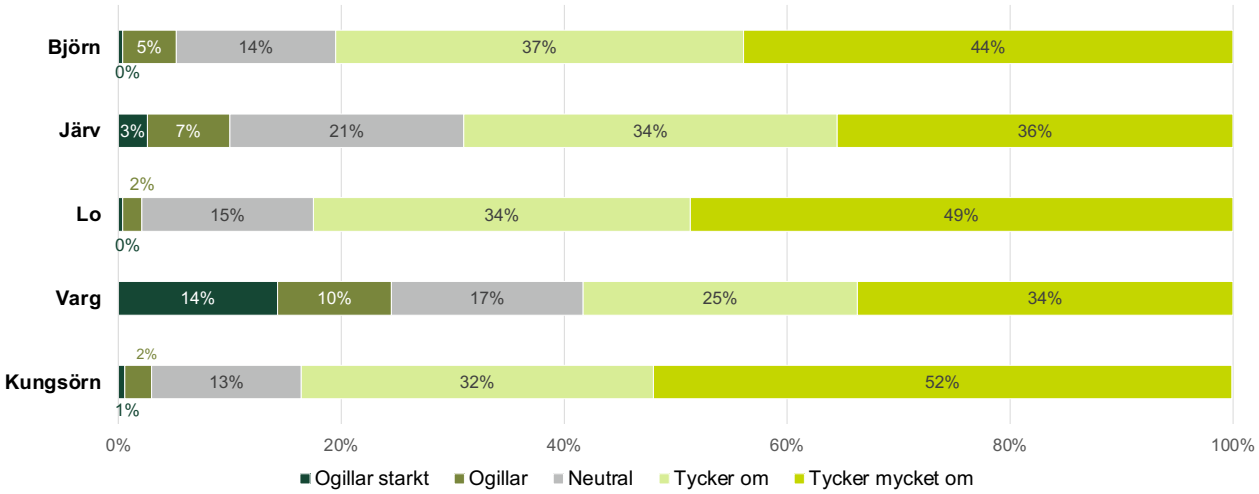

- Det finns ett generellt mönster som visar att människor är mest positiva till lodjur och björnar och det är något som vi också ser i alla andra län och i det nationella urvalet. Varg är den art som människor är mest negativa till i 2020 års undersökning, där nästan var fjärde person ogillar starkt eller ogillar att den finns i Sverige.
- Kungsörn inkluderades för första gången 2020, och är den art människor visar sig vara mest positiva till av alla stora rovdjur 2020.

Vad tycker du om att björn finns i Sverige?

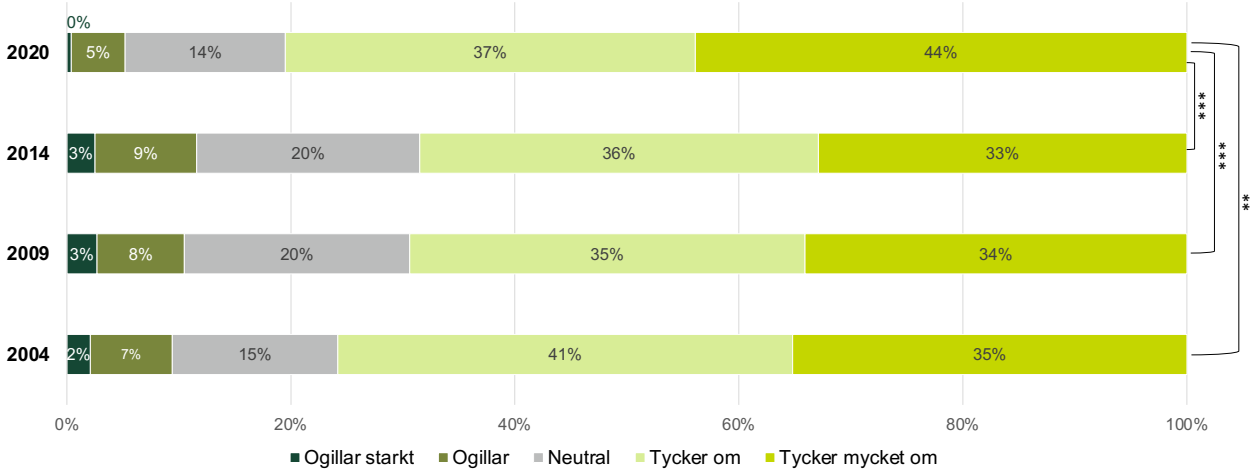

- Som figuren visar, finns det 2020 en signifikant ökning i andelen människor som tycker mycket om att björn finns i Sverige.

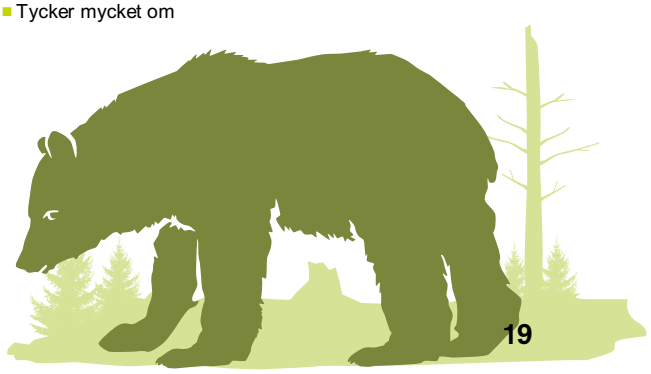

Vad tycker du om att järv finns i Sverige?

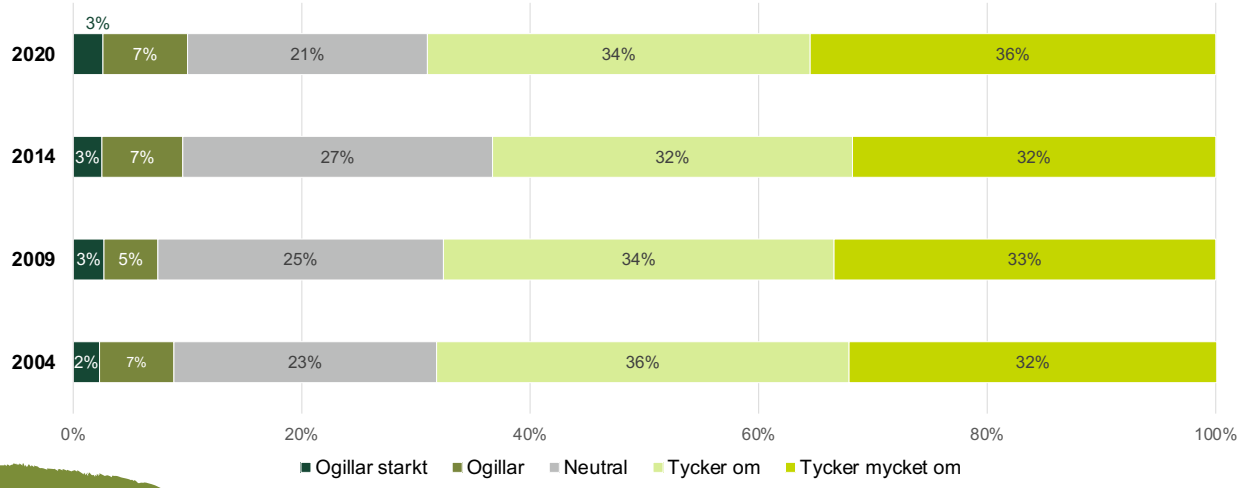

Vad tycker du om att lo finns i Sverige?

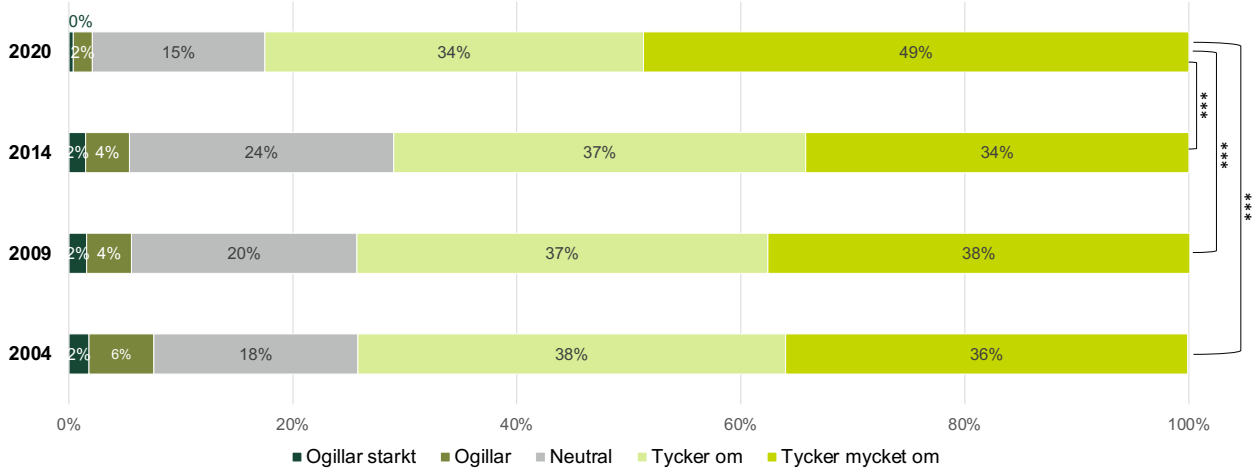

- Liknande som för björn finns det 2020 en signifikant ökning i andelen människor som tycker mycket om att lo finns i Sverige.

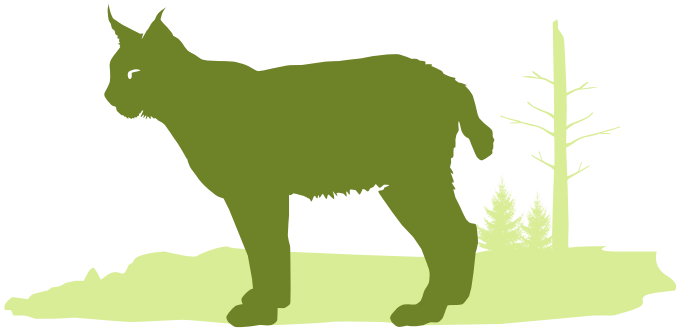

Vad tycker du om att varg finns i Sverige?

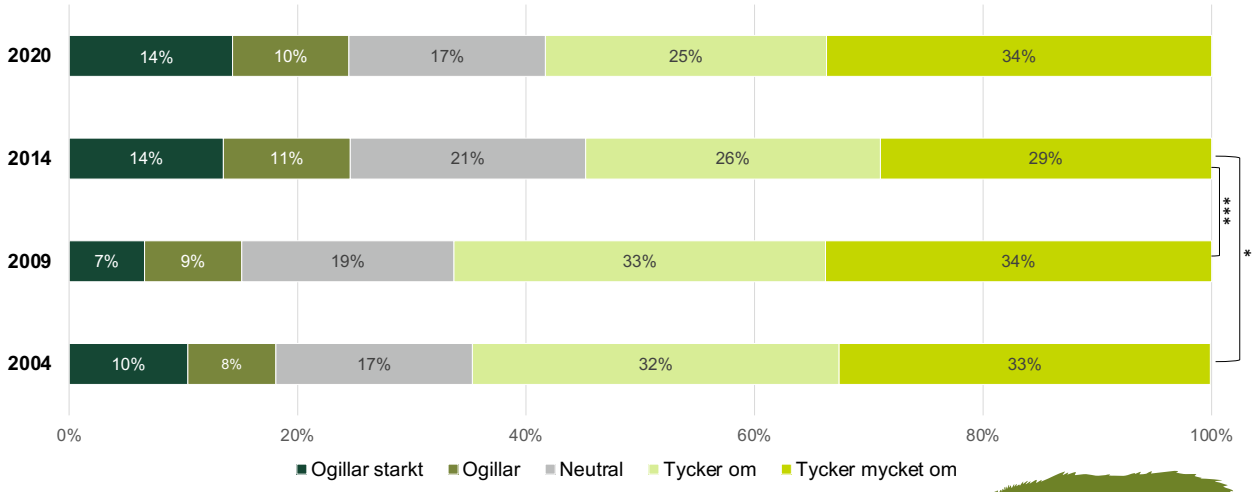

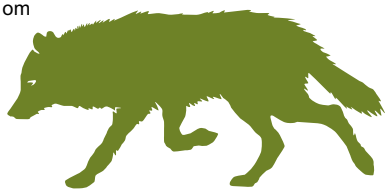

Skulle du kunna acceptera att ha något av de dessa rovdjur i närheten där du bor?

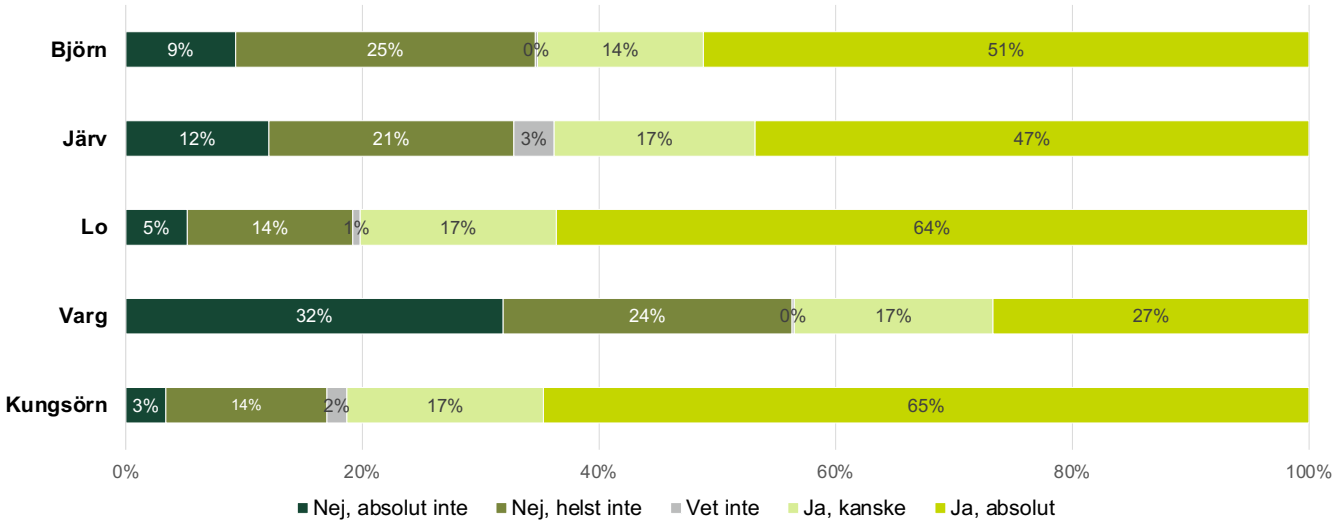

- Not In My Backyard (NIMBY) är en välkänd aspekt i konflikter om naturresurser, inte bara för stora rovdjur. Medan respondenter var mest positiva till att lodjur och björn finns i Sverige, ser vi att särskilt björnar får ett lägre stöd det hanldar om att ha dem i närheten där man bor.
- Mer än hälften av alla tillfrågade är negativa till att ha varg i närheten.

Skulle du kunna acceptera att ha björn i närheten där du bor?

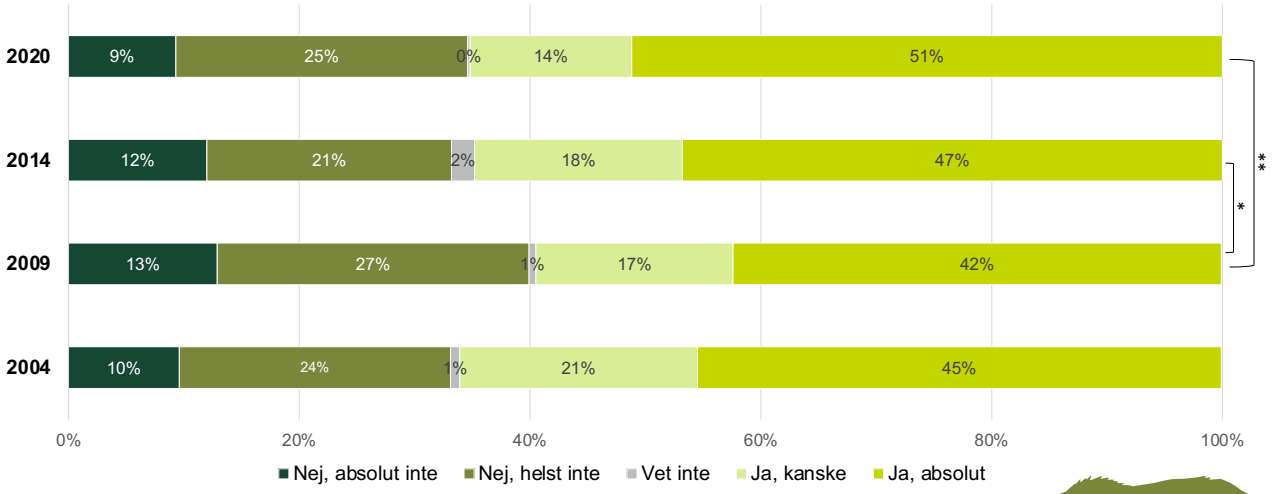

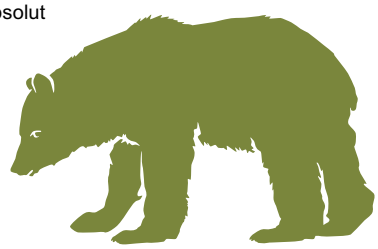

Skulle du kunna acceptera att ha järv i närheten där du bor?

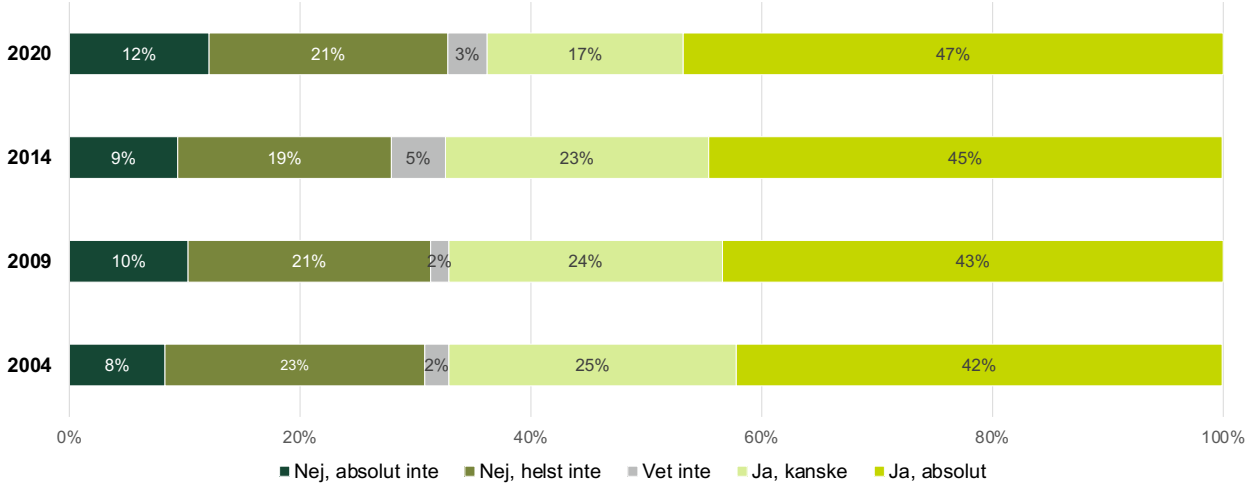

Skulle du kunna acceptera att ha lo i närheten där du bor?

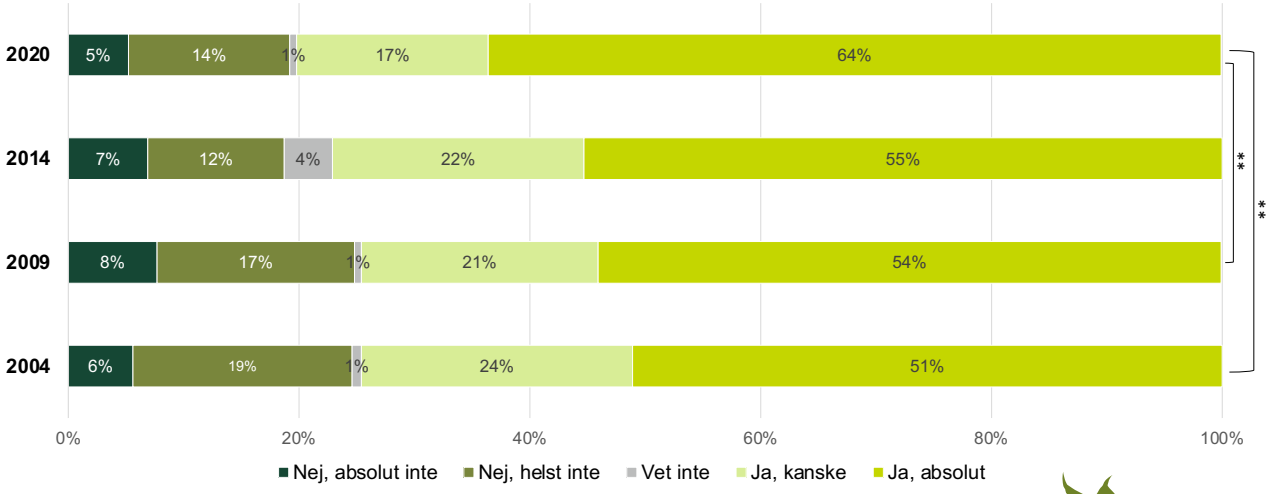

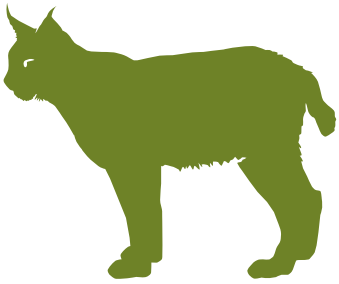

Skulle du kunna acceptera att ha varg i närheten där du bor?

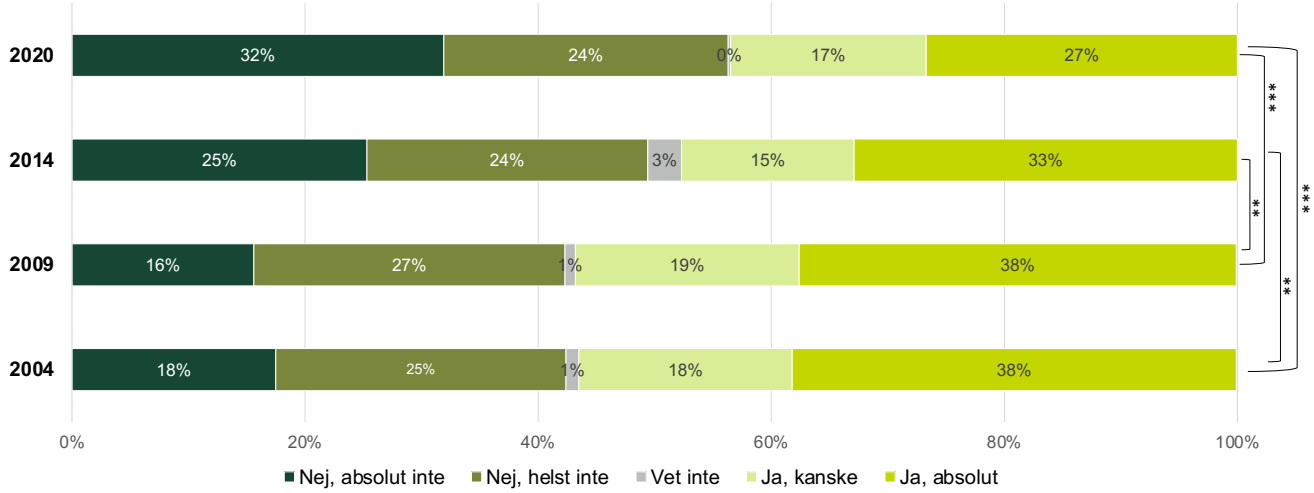

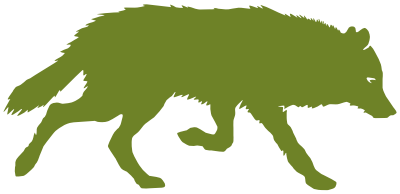

- I frågan om acceptans av att ha varg i närheten av bostaden, finns det fler negativa svar 2014 jämfört med tidigare år. Denna trend fortsätter 2020 med det högsta andelen människor som inte skulle kunna acceptera att ha varg nära bostaden.

Finns det några vilda djur som du är rädd för att möta när du är ute i naturen?

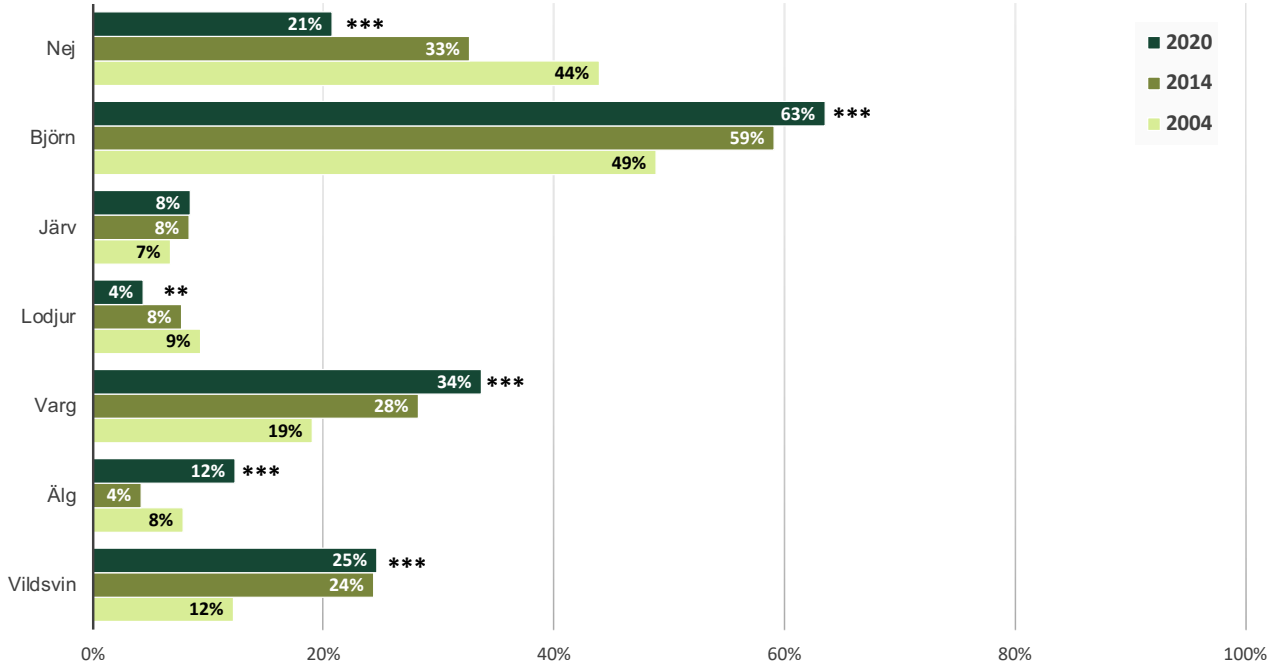

Synen på den övergripande rovdjurspolitiken

Riksdagen har bestämt hur många stora rovdjur vi ska ha i Sverige. Målen motsvarar 1100–1400 björnar, 700–1000 lodjur, 500–600 järvar, 170–270 vargar och 300 kungsörnar. **Vad anser du om de beslutade målen för rovdjur i Sverige?**

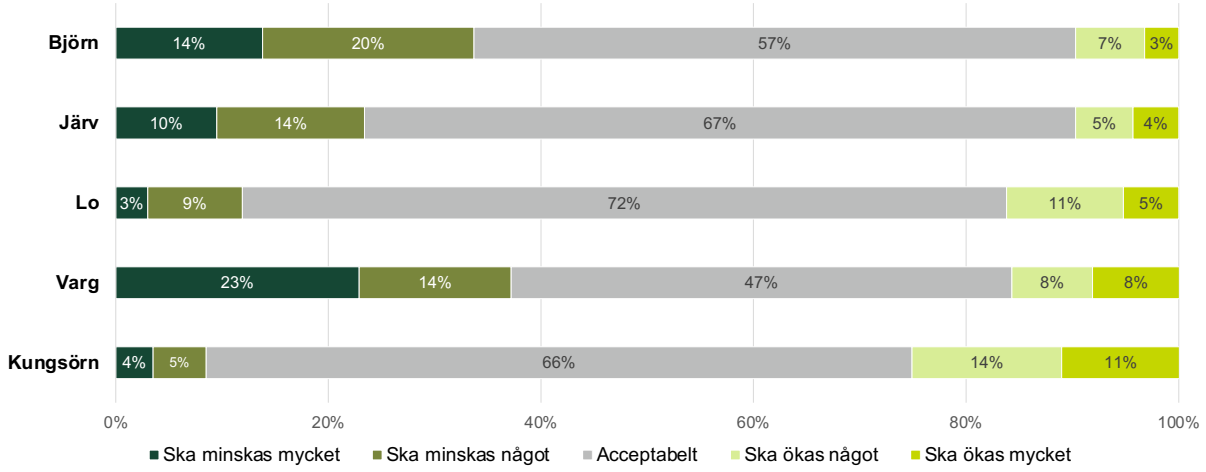

- Varje gång vi skickar undersökningen ger vi en kort bakgrund om nuvarande målsättningar inom rovdjurspolitiken och frågar sedan om människor tycker att dessa mål är acceptabla eller bör ändras.
- Majoriteten tycker att de nuvarande målen är acceptabla, men för vargar kan vi se att ungefär var femte person tycker att målet ska minskas mycket.

Riksdagen har bestämt hur många stora rovdjur vi ska ha i Sverige.
Målen motsvarar... **Vad anser du om de beslutade målen för <u>björn</u> i Sverige?**

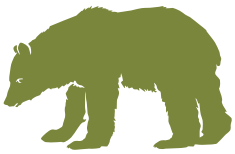

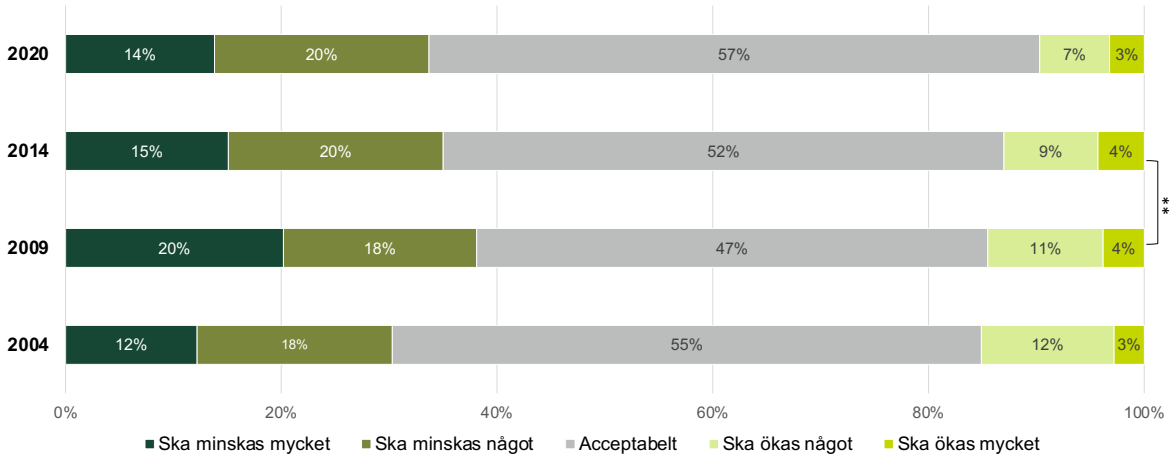

Riksdagen har bestämt hur många stora rovdjur vi ska ha i Sverige.
Målen motsvarar... **Vad anser du om de beslutade målen för järv i Sverige?**

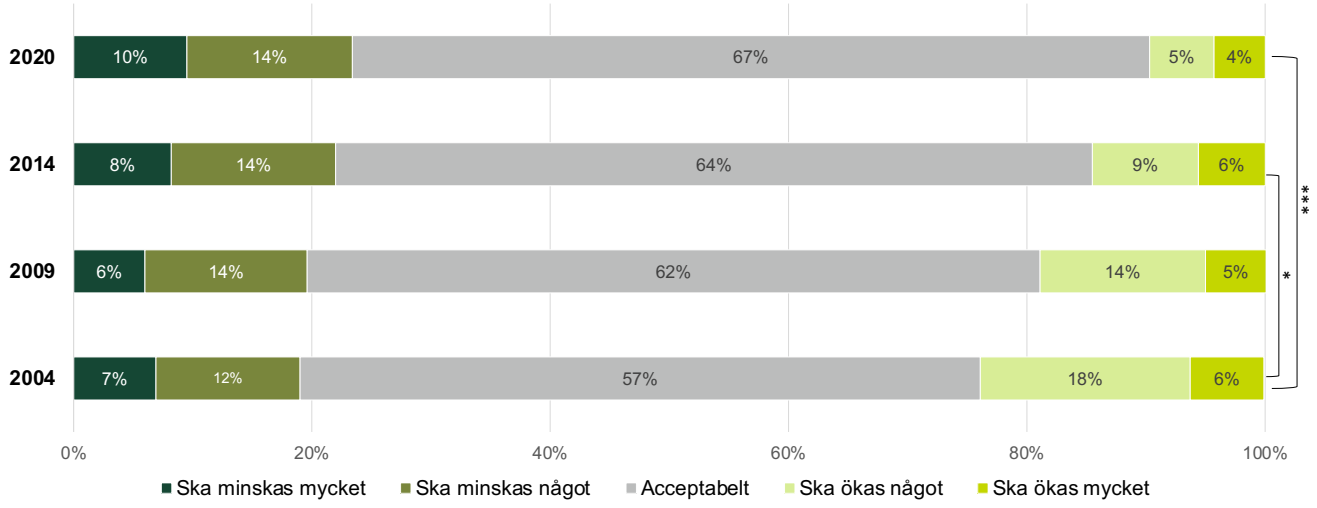

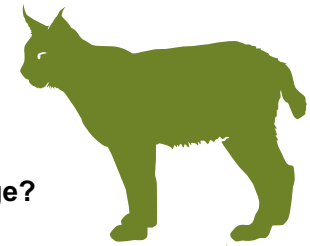

Riksdagen har bestämt hur många stora rovdjur vi ska ha i Sverige.
Målen motsvarar... **Vad anser du om de beslutade målen för lo i Sverige?**

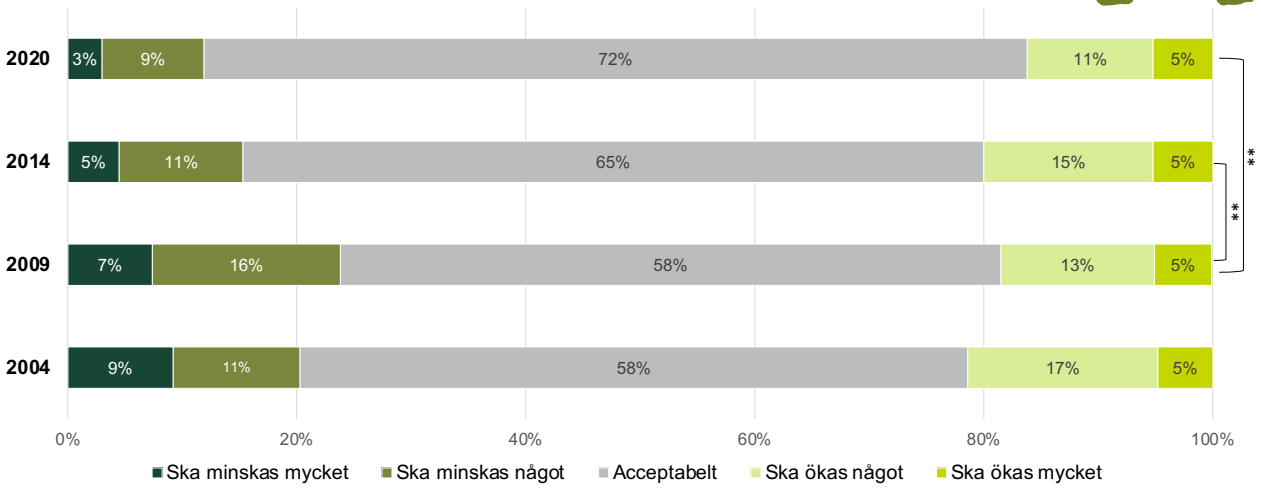

Riksdagen har bestämt hur många stora rovdjur vi ska ha i Sverige.
Målen motsvarar... **Vad anser du om de beslutade målen för varg i Sverige?**

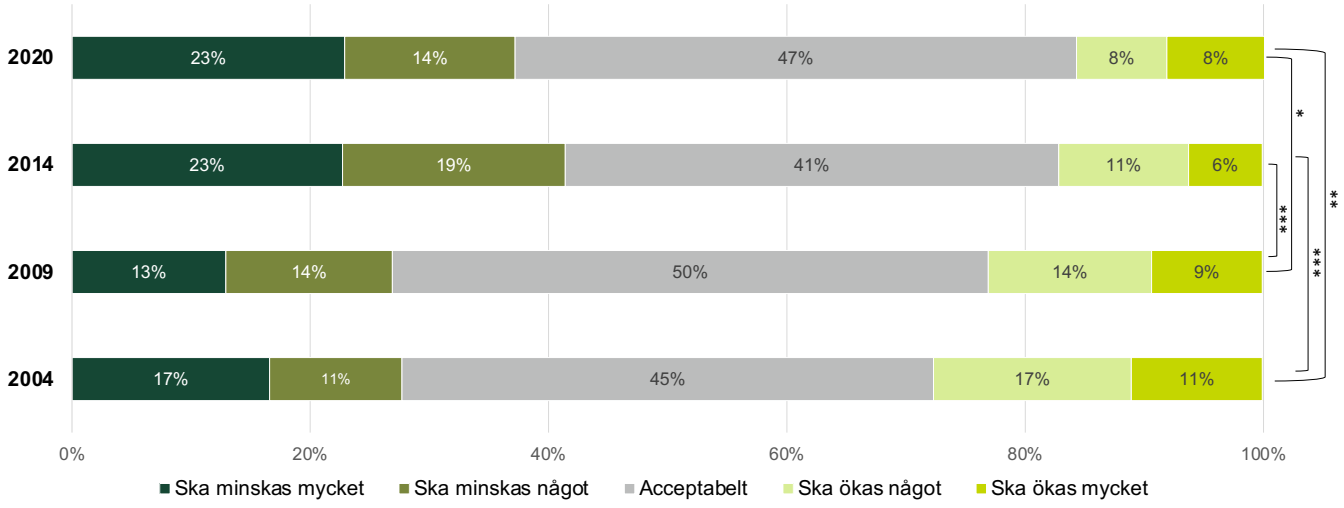

Riksdagen har bestämt hur många stora rovdjur vi ska ha i Sverige. Målen motsvarar 1100–1400 björnar, 700–1000 lodjur, 500–600 järvar, 170–270 vargar och 300 kungsörnar. **Vad anser du om de beslutade målen för rovdjur i Sverige?**

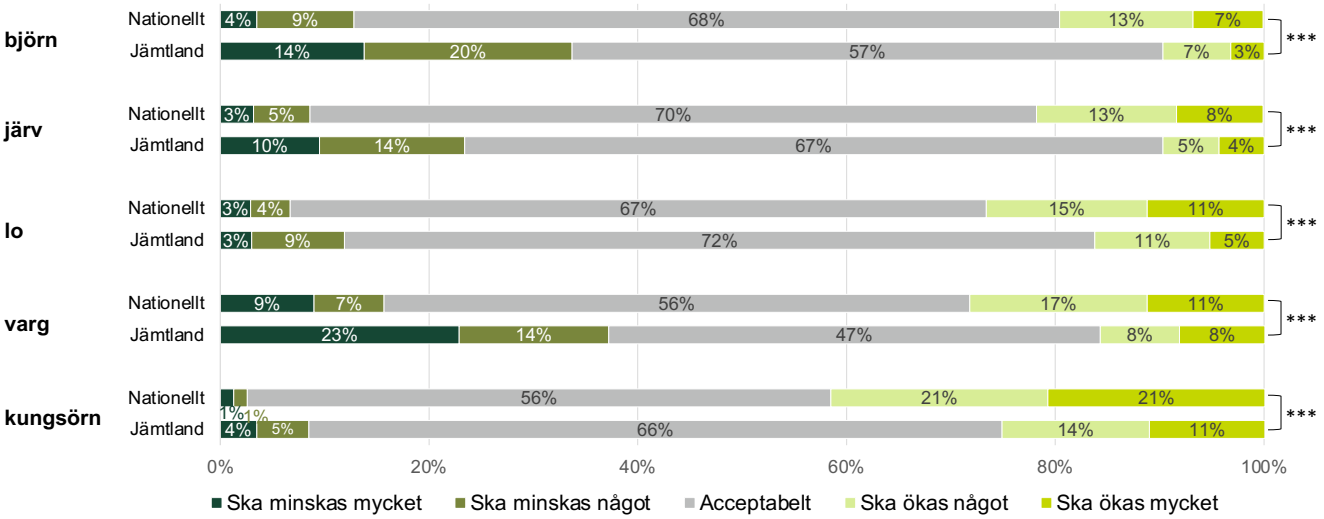

- För alla stora rovjur skiljer sig synen på de politiska antalmålen mellan Jämtland och det nationella urvalet.

Här vill vi att du tar ställning till hur Sverige ska sköta de stora rovdjuren björn, järv, lo, varg och kungsörn.
Det är viktigt att Sverige uppfyller internationella avtal vad gäller bevarandet av stora rovdjur.

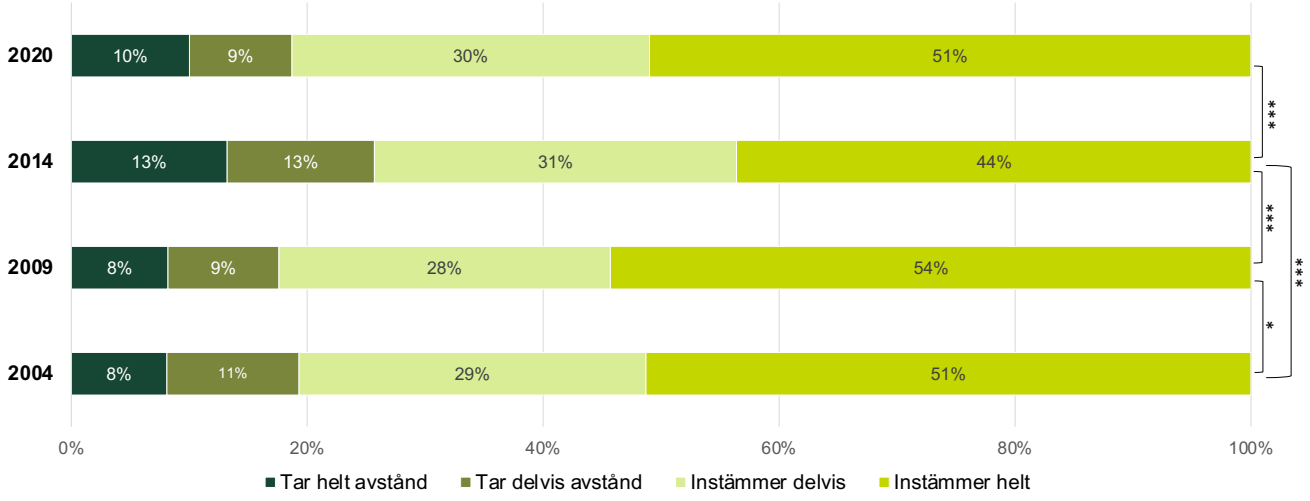

Var i Sverige tycker du att <u>björn</u> ska få leva?

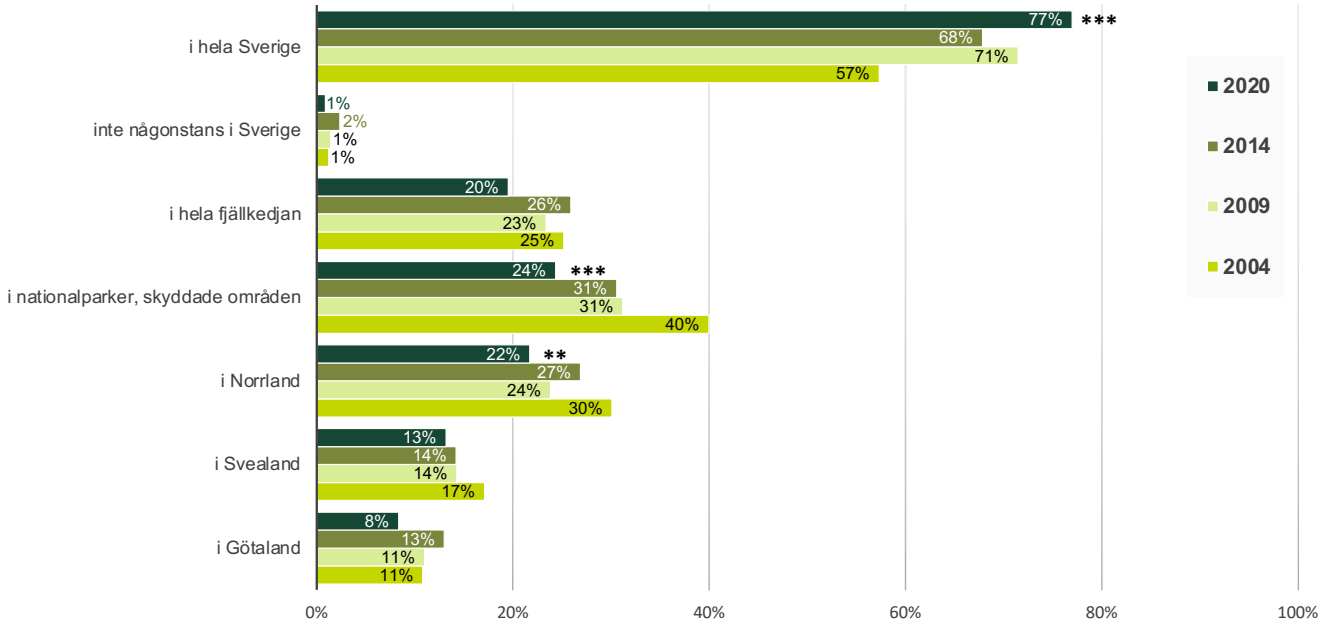

Var i Sverige tycker du att järv ska få leva?

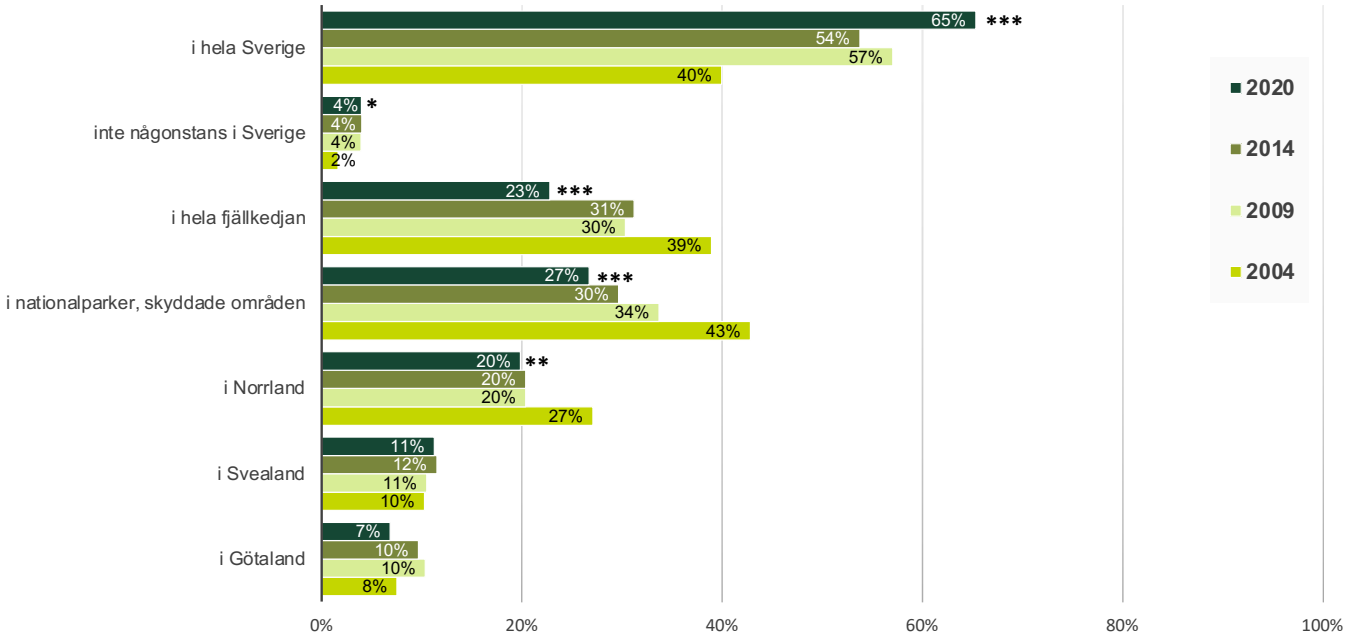

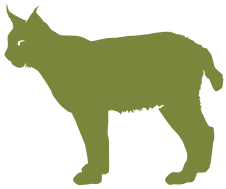

Var i Sverige tycker du att lo ska få leva?

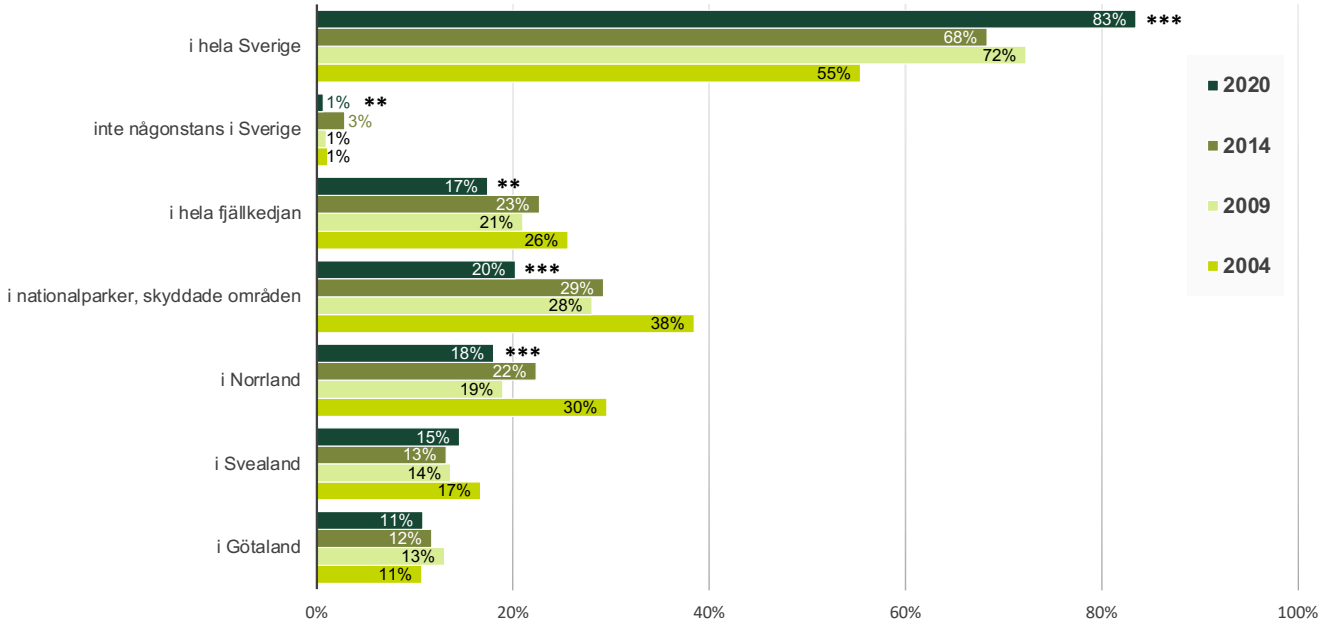

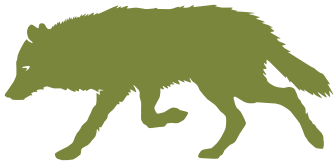

Var i Sverige tycker du att varg ska få leva?

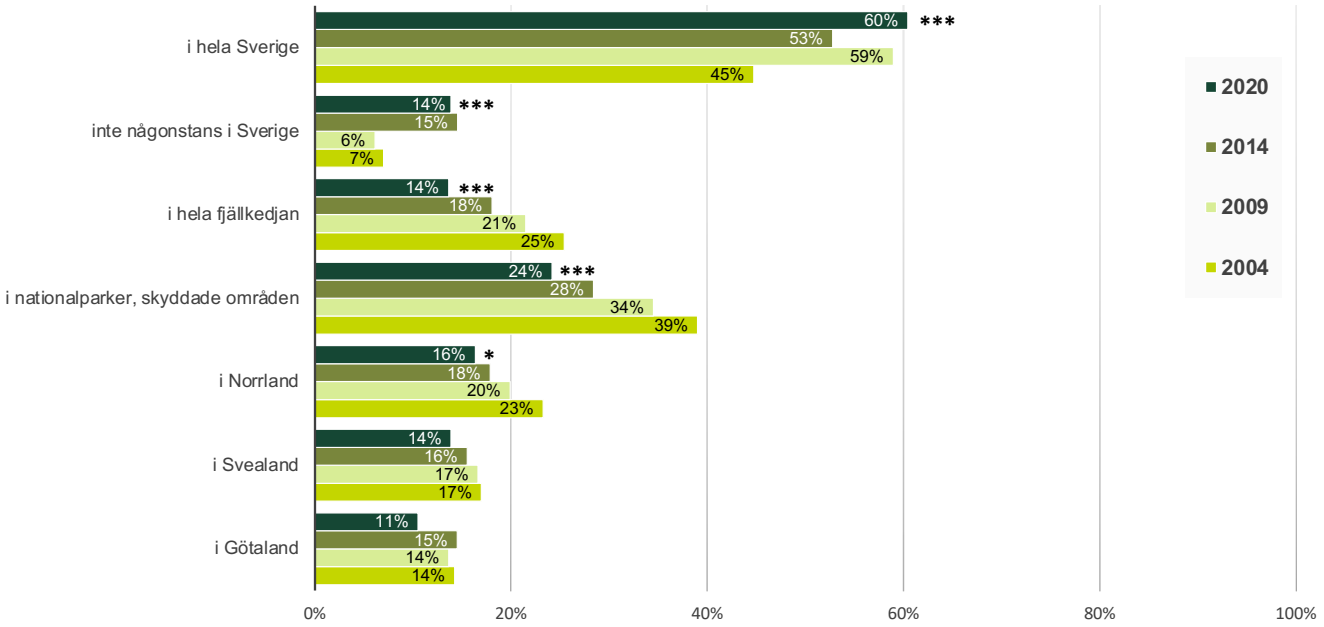

Var i Sverige tycker du att kungsörn ska få leva?

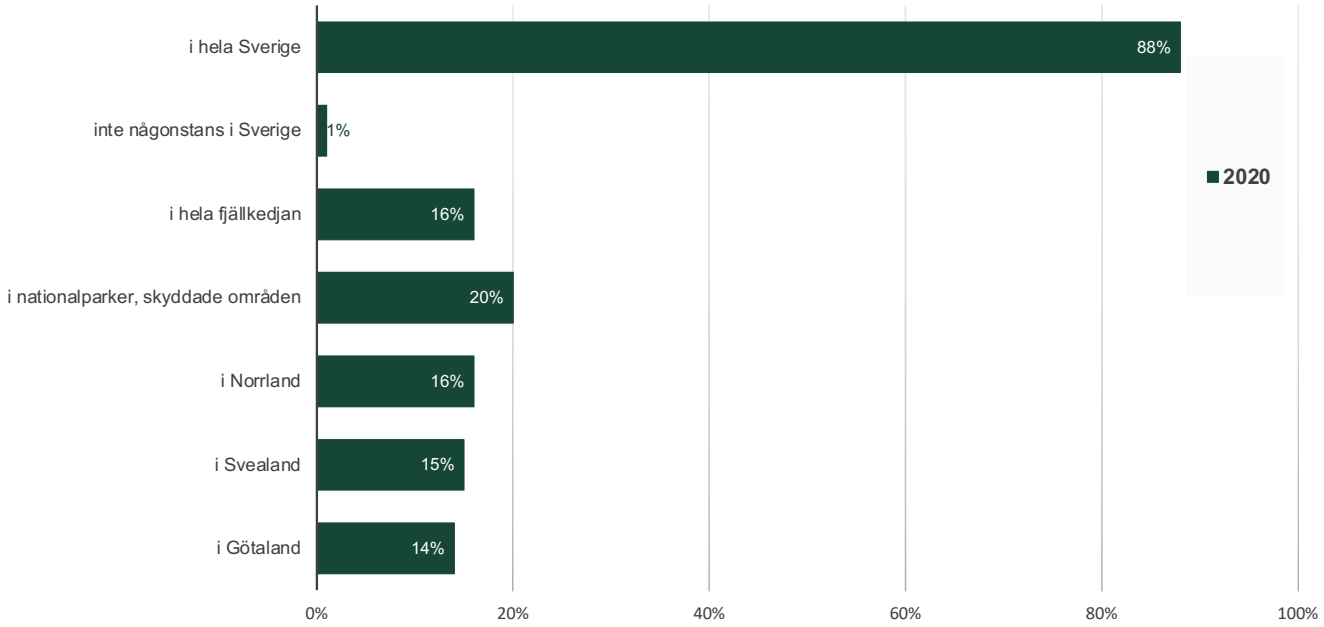

Här vill vi att du tar ställning till hur Sverige ska sköta de stora rovdjuren björn, järv, lo, varg och kungsörn.
Det ska inte finnas vargar där det finns renar.

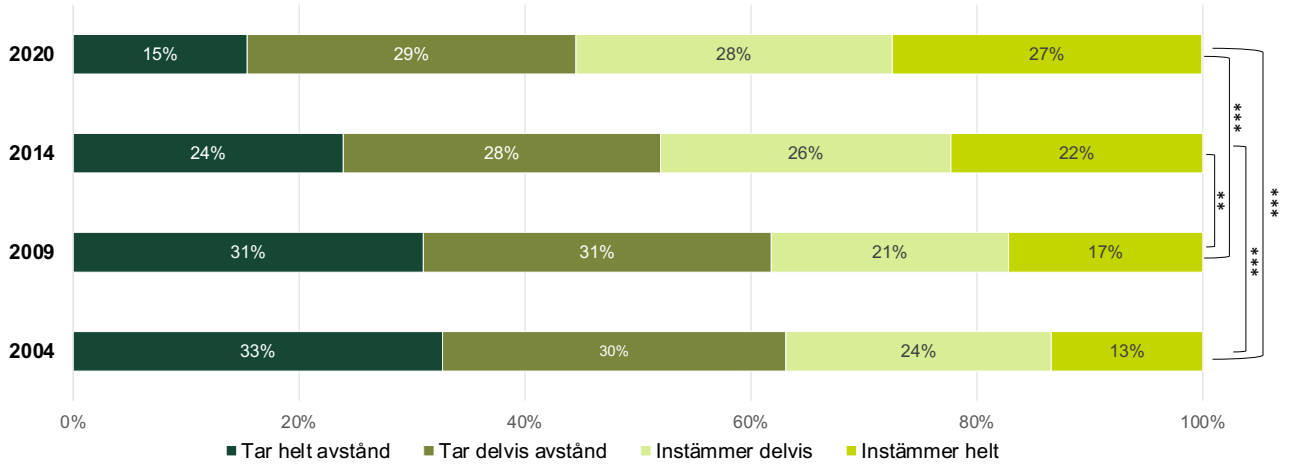

- Andelen människor som tycker att vargar inte ska finnas där det finns renar har ökat sedan 2004.
- Jämfört med 2004 där 37 procent instämmer delvis eller helt med att vargar inte ska finnas där det finns renar, är det över hälften (55 procent) som 2020 instämmer delvis eller helt med detta påstående.

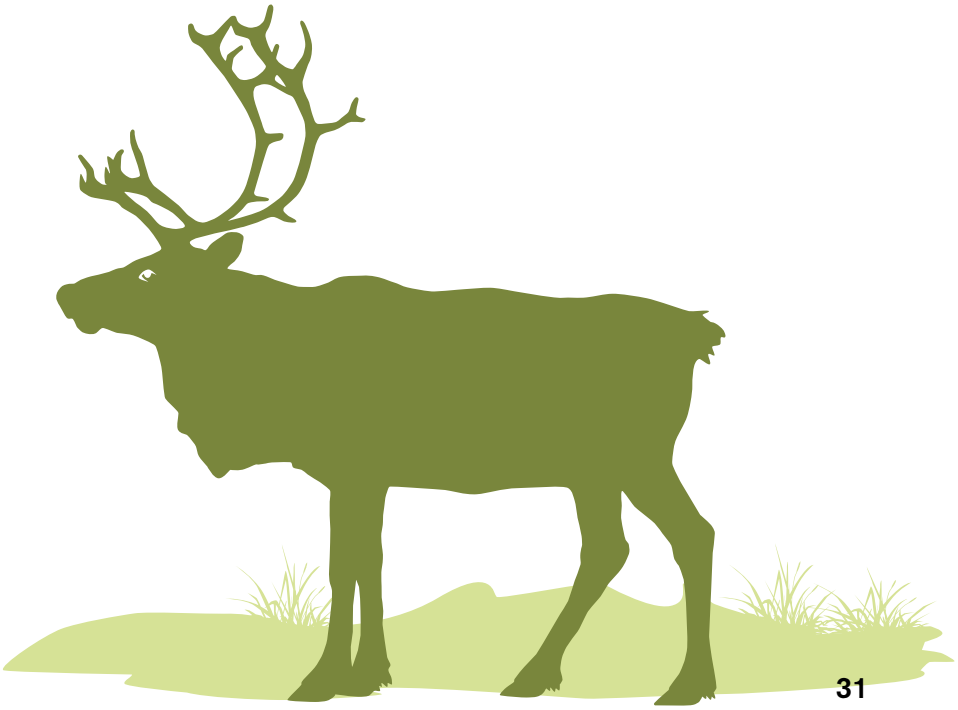

Vad anser du är ett acceptabelt levnadssätt för rovdjuren? Tycker du att det är acceptabelt att björn, järv, lo, varg eller kungsörn...

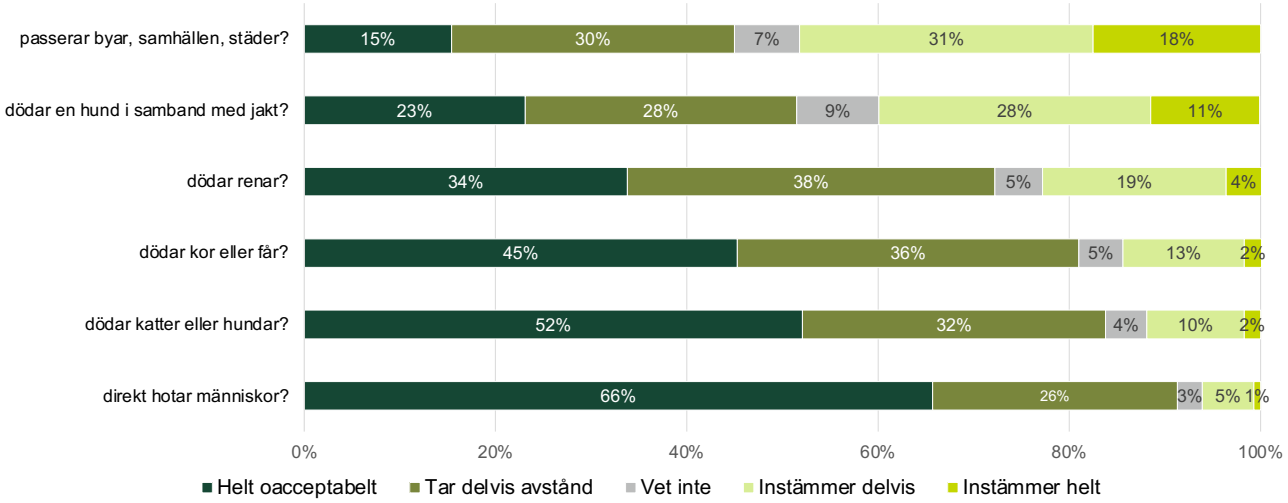

- För vissa av dessa frågor ser vi en signifikant förändring men det är viktig att ta i beaktande att det fanns en förändring i frågeställningen 2020 jämfört med tidigare eftersom vi inkluderade kungsörn.

Vad anser du är ett acceptabelt levnadssätt för rovdjuren? Tycker du att det är acceptabelt att björn, järv, lo, varg eller kungsörn <u>passerar byar, samhällen, städer?</u>

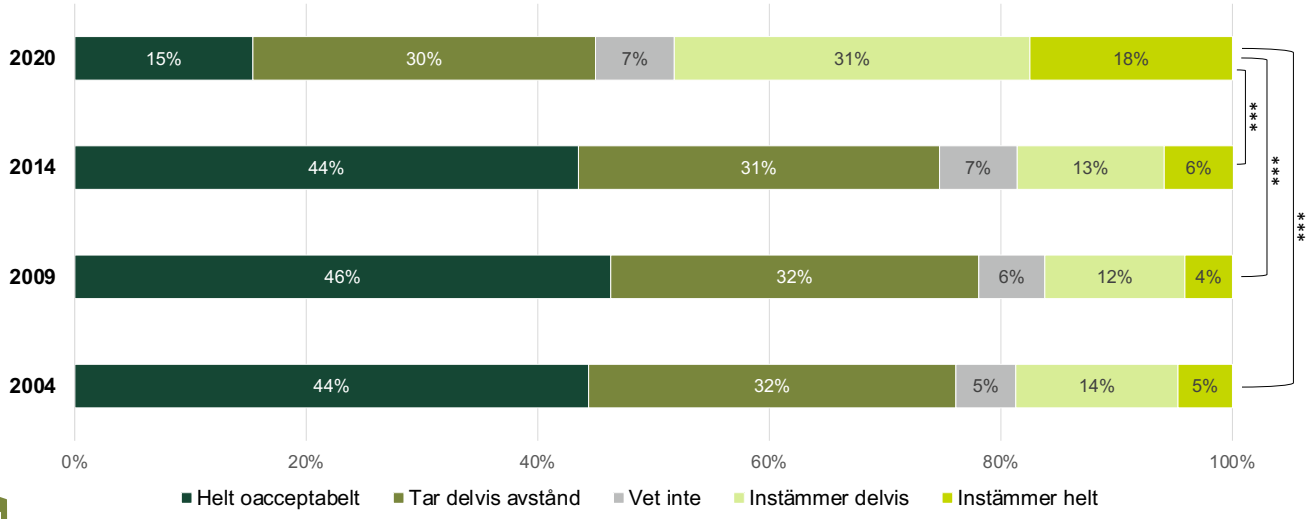

Vad anser du är ett acceptabelt levnadssätt för rovdjuren? Tycker du att det är acceptabelt att björn, järv, lo, varg eller kungsörn <u>dödar kor eller får?</u>

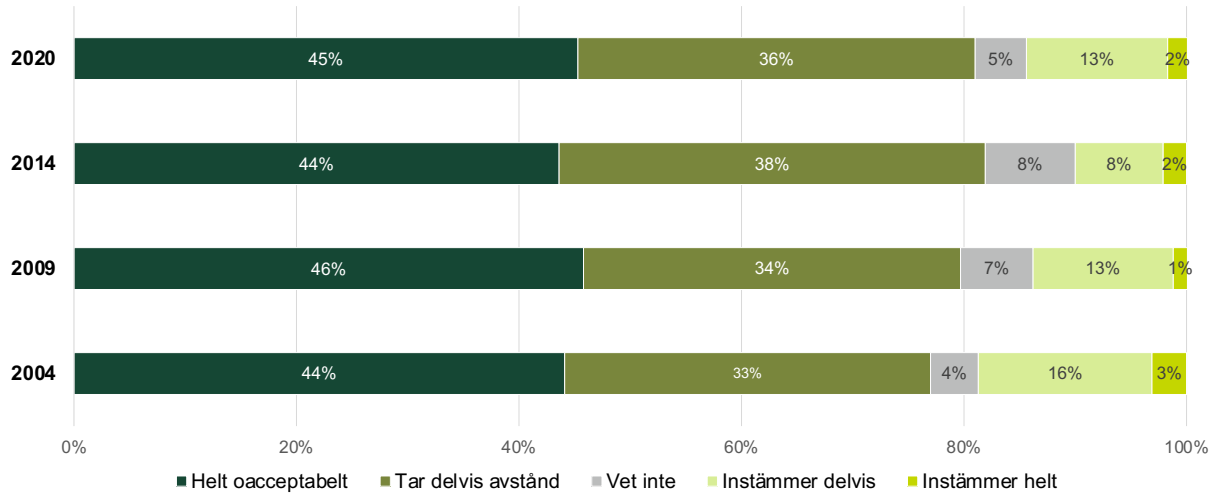

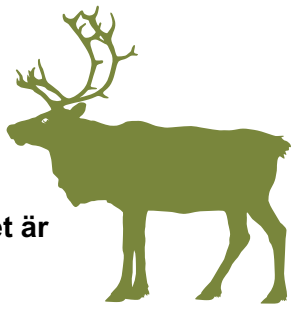

Vad anser du är ett acceptabelt levnadssätt för rovdjuren? Tycker du att det är acceptabelt att björn, järv, lo, varg eller kungsörn <u>dödar renar?</u>

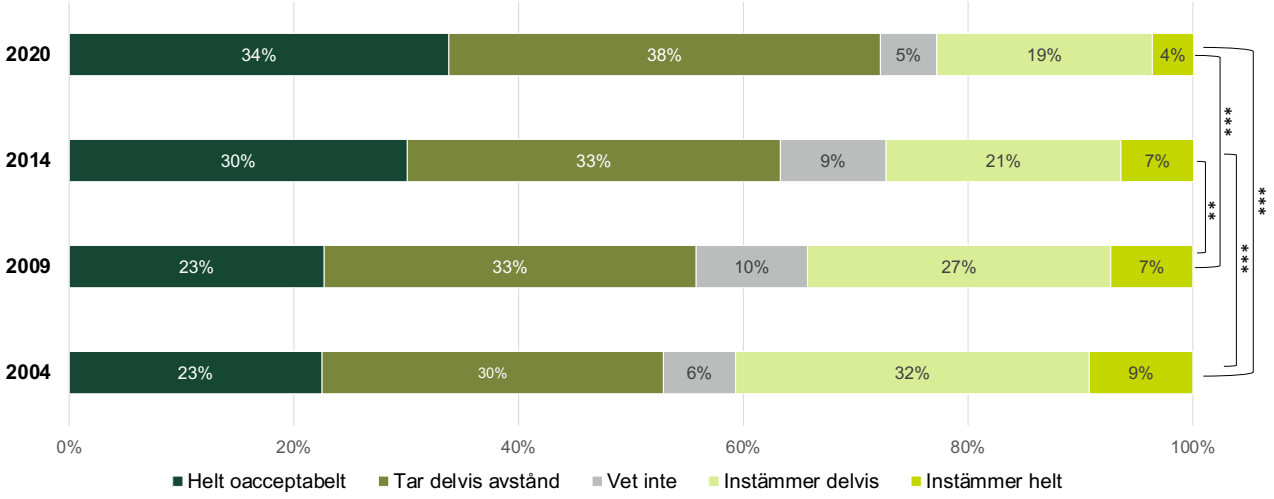

- Andelen människor som anser att det är helt oacceptabelt för rovdjur att döda renar har ökat sedan 2004.

Vem eller vilka tycker du ska få vara med och bestämma hur rovdjuren ska skötas?

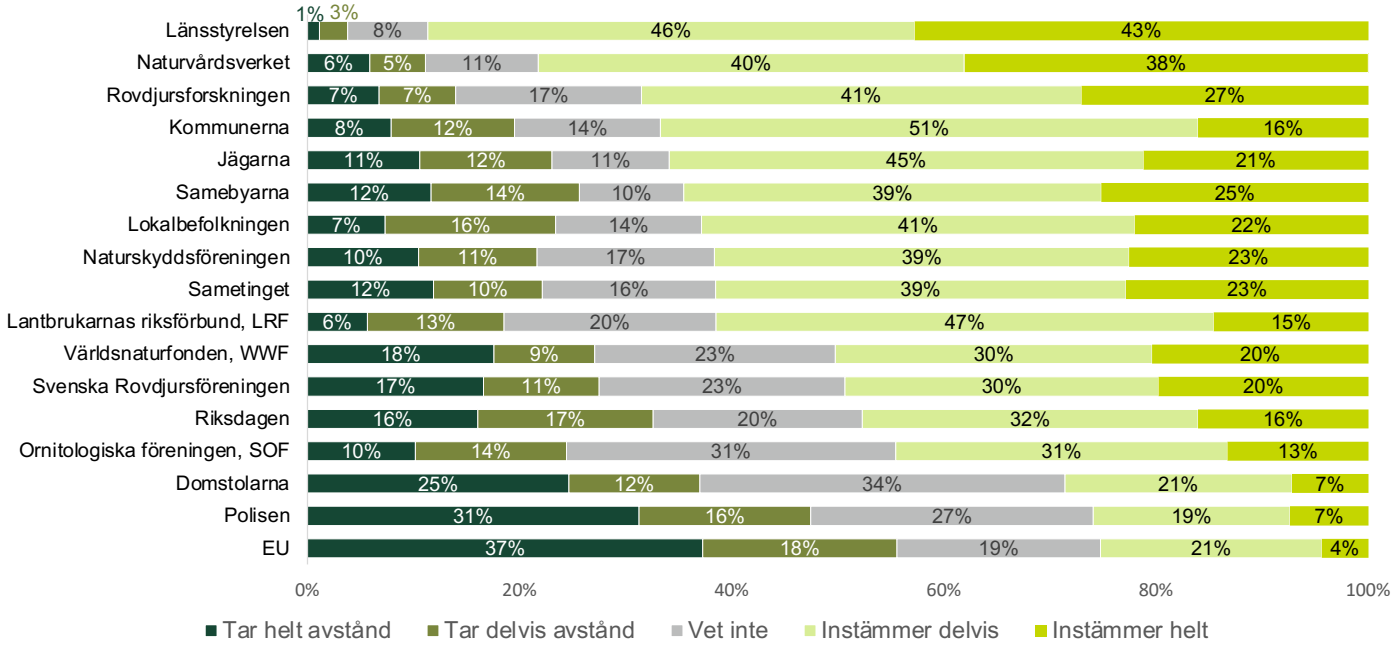

OBS! På grund av platsbrist visar de följande två figurerna om "vem ska få vara med och bestämma om rovdjuren" bara de signifikanta förändringarna i förhållande till 2020. Detta innebär att det kan ha skett ytterligare signifikant förändring bland tidigare mätår.

Vem eller vilka tycker du ska få vara med och bestämma hur rovdjuren ska skötas?

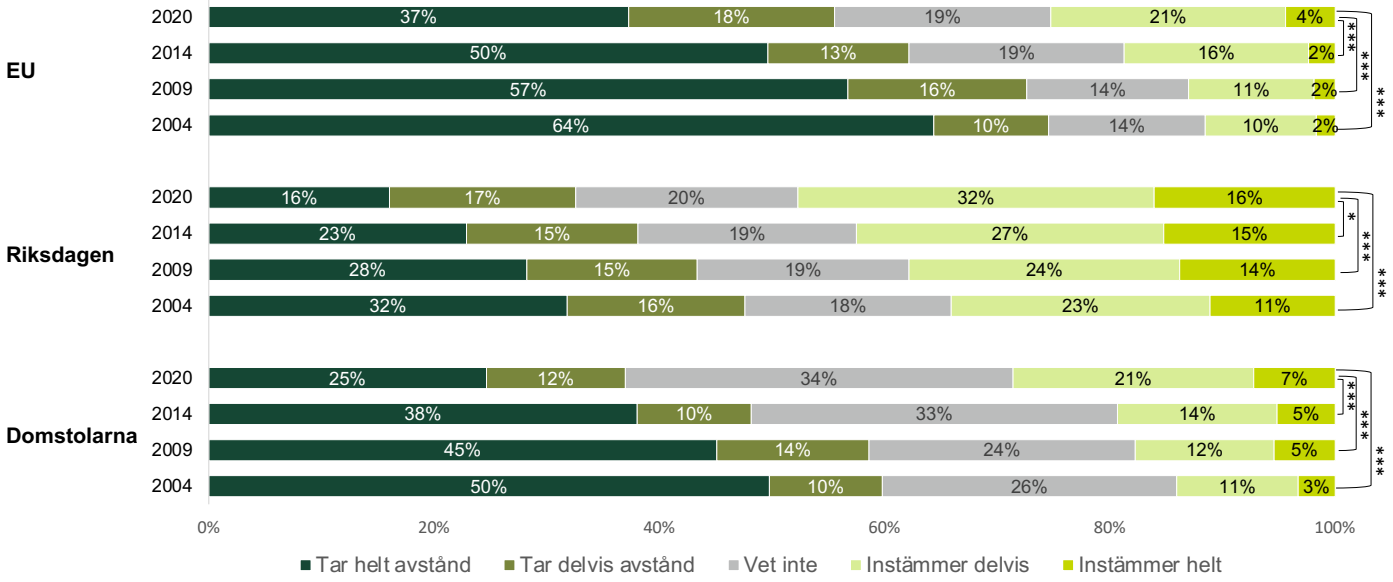

Vem eller vilka tycker du ska få vara med och bestämma hur rovdjuren ska skötas?

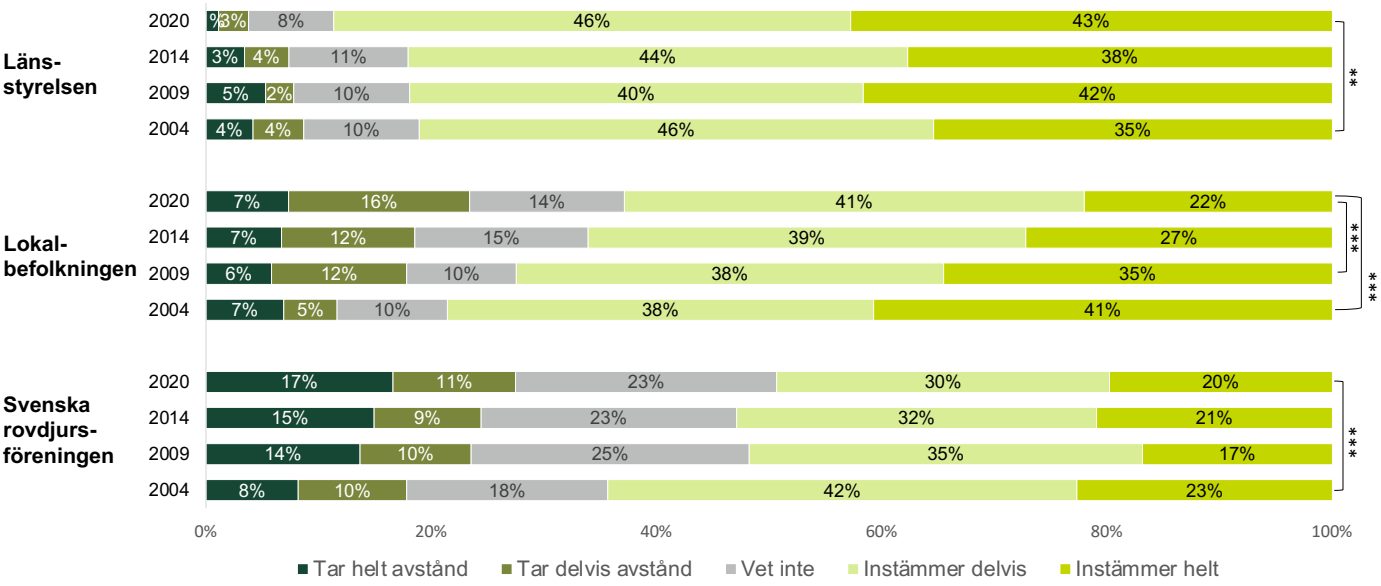

Jag känner tillit till att […] hanterar frågor som berör varg med hänsyn till människor i områden med rovdjur.

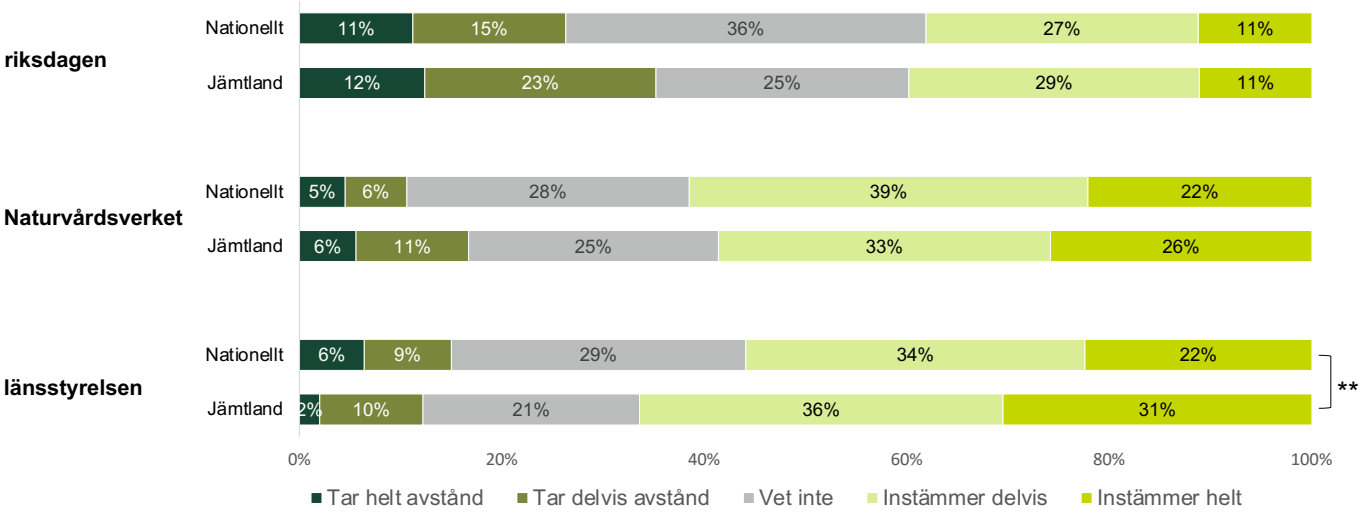

- I Jämtland finns det en större andel människor som känner tillit till länsstyrelsen för att hantera frågor om varg, i jämfört med det nationella urvalet.

Synen på specifika förvaltningsåtgärder

Är det acceptabelt att man reglerar antal […] med hjälp av jakt?

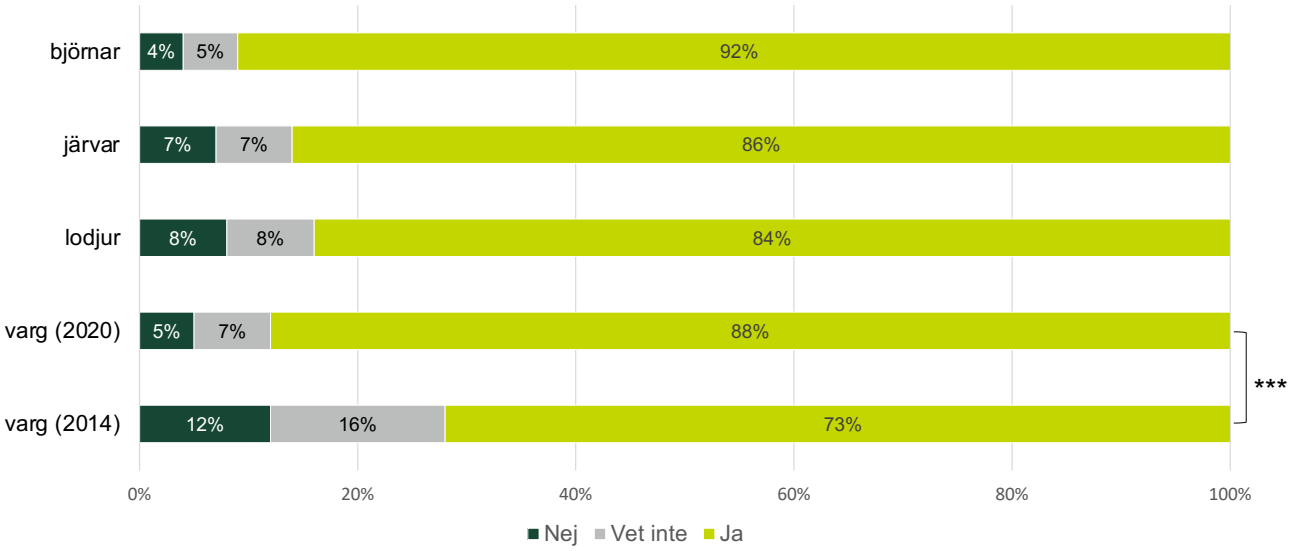

- Stödet för att jaga varg för att reglera deras antal har ökat över tid, med 88 procent som svarade ”ja” året 2020 jämfört med 73 procent 2014.

Nu ber vi dig ta ställning till när det är acceptabelt att jaga björn, järv, lo eller varg. Är det acceptabelt att begränsa rovdjurens antal och utbredning med hjälp av jakt...

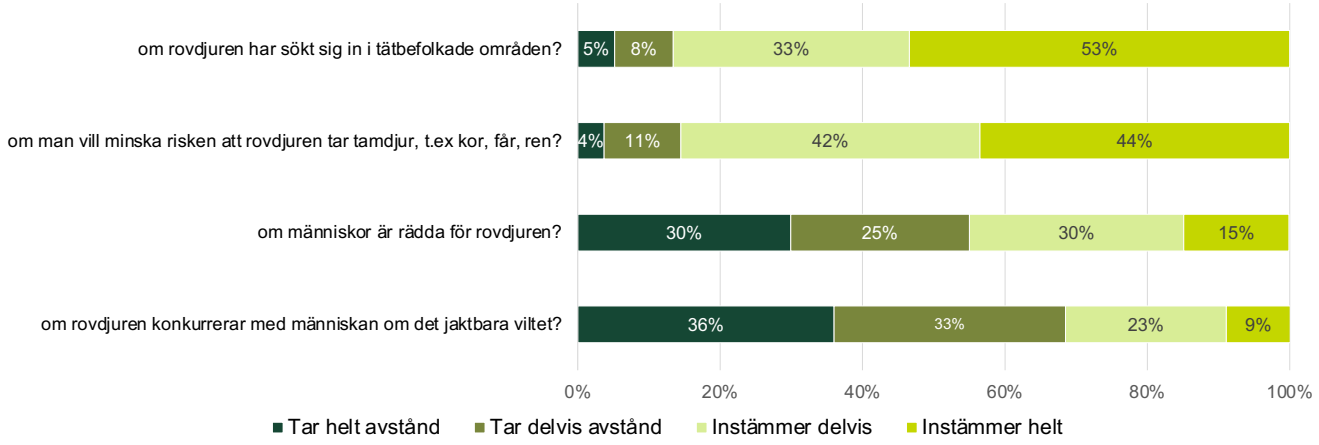

- År 2020 finns det minst stöd för jakt på rovdjur som konkurrerar med människan om det jaktbara viltet, med nästan 70 procent som helt eller delvis tar avstånd till detta påstående. Det största stödet finns för jakt på rovdjur som har sökt sig in i tätbefolkade områden, med över hälften som svarade att de instämmer helt med påståendet.

Det finns flera tänkbara sätt att ta hand om <u>rovdjur som orsakar problem.</u> Stödjer du att man för att minska problemen ...

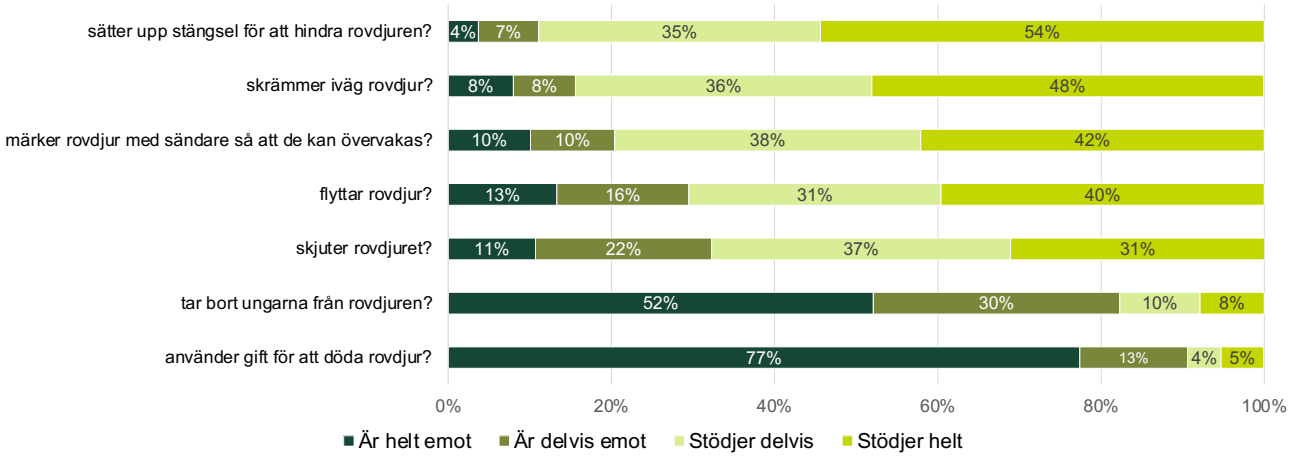

- Generellt finns det ett högre beredskap att ta hand om rovdjur som orsakar problem.
- År 2020 svarade över hälften av människorna som besvarade enkäten i Jämtland att de helt stödjer att sätta upp stängsel för att hindra rovdjuren som orsakar problem. Mindre än 10 procent stödjer helt att ungarna tas bort från rovdjuren och endast 5 procent stödjer helt användning av gift för att döda rovdjur som orsakar problem.

Det finns flera tänkbara sätt att ta hand om <u>rovdjur som orsakar problem.</u> Stödjer du att man för att minska problemen ...

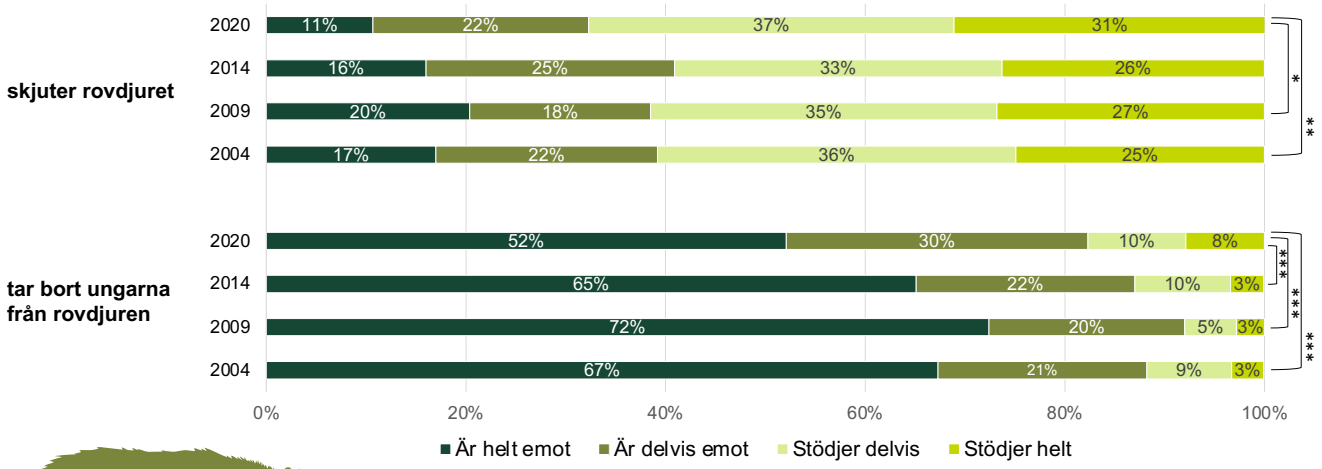

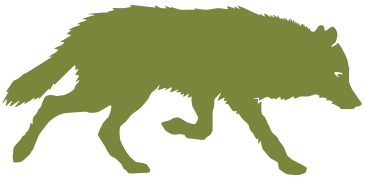

Är det acceptabelt att bevilja <u>skyddsjakt på kungsörn</u> om de orsakar problem?

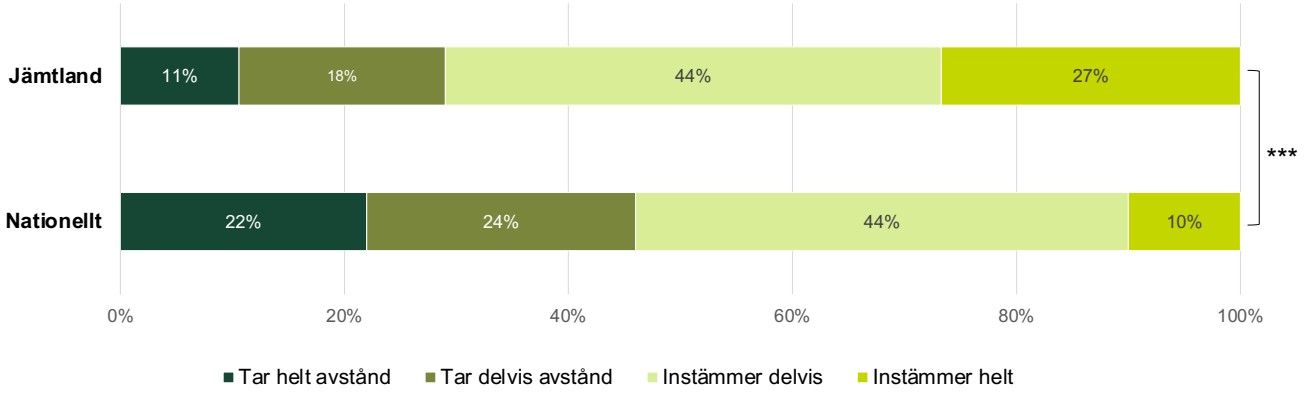

- I Jämtland är det mer än var fjärde person som instämmer helt att det är acceptabelt att bevilja skyddsjakt på kungsörn som orsakar problem jämfört med var tionde person nationellt.

Här vill vi att du tar ställning till hur Sverige ska sköta de stora rovdjuren björn, järv, lo, varg och kungsörn.
En djurägares rätt att döda rovdjur för att skydda sina djur ska ökas.

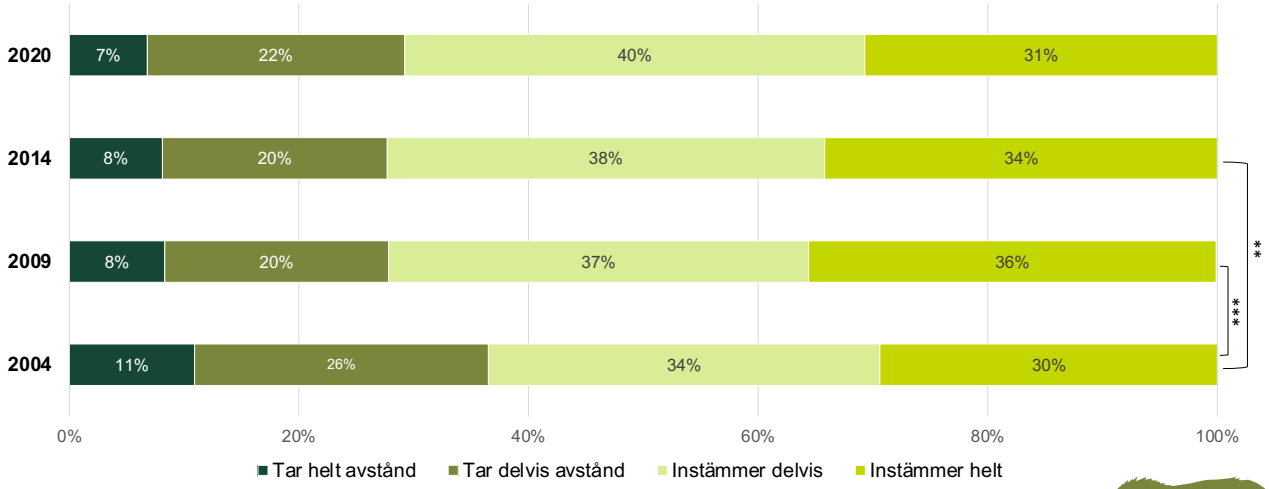

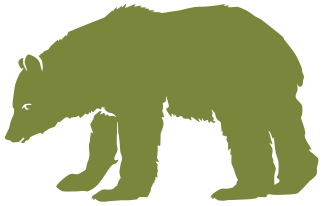

Här vill vi att du tar ställning till hur Sverige ska sköta de stora rovdjuren björn, järv, lo, varg och kungsörn.
En djurägare ska få full ekonomisk ersättning för rovdjursrivna djur.

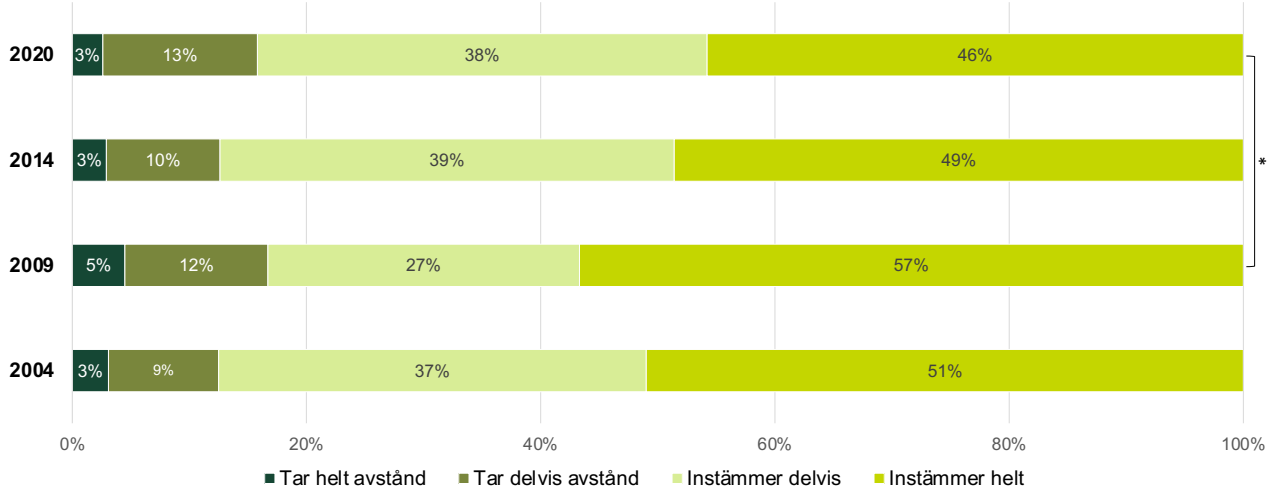

Här vill vi att du tar ställning till hur Sverige ska sköta de stora rovdjuren björn, järv, lo, varg och kungsörn.
Man ska få en belöning om man rapporterar illegal jakt på rovdjur.

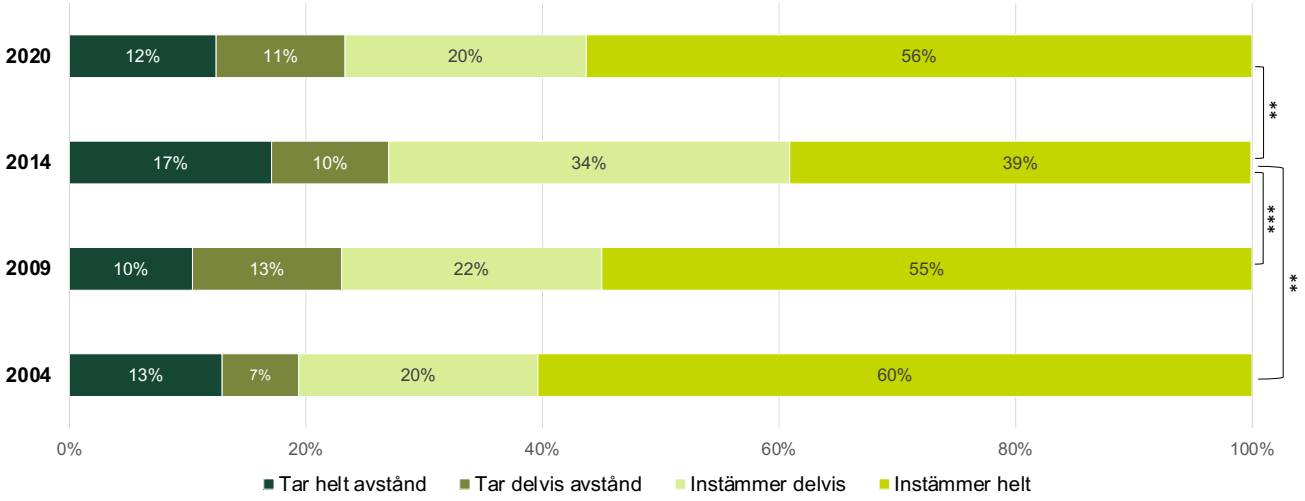

Här vill vi att du tar ställning till hur Sverige ska sköta de stora rovdjuren björn, järv, lo, varg och kungsörn.
Man ska få en belöning om man rapporterar illegal jakt på rovdjur.

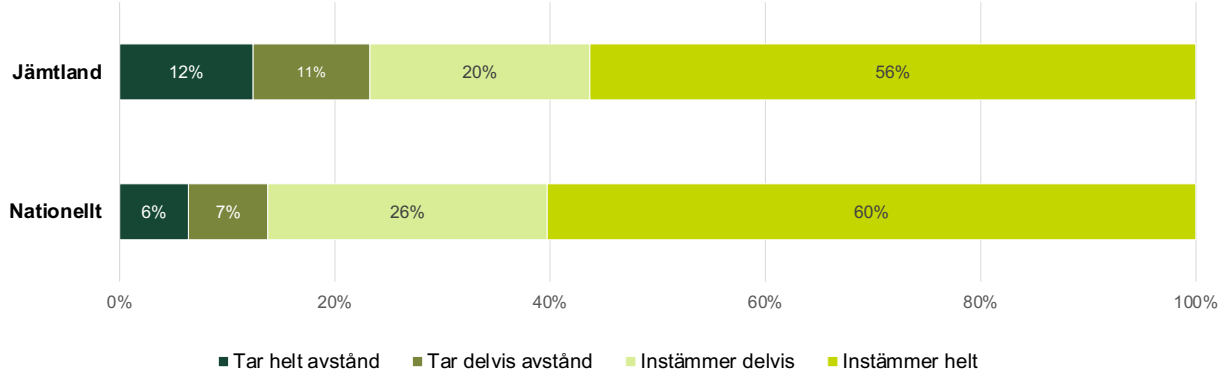

Information om rovdjur

Nu vill vi veta hur du får information om rovdjur. Kryssar för de informations-källor som är viktiga för dig

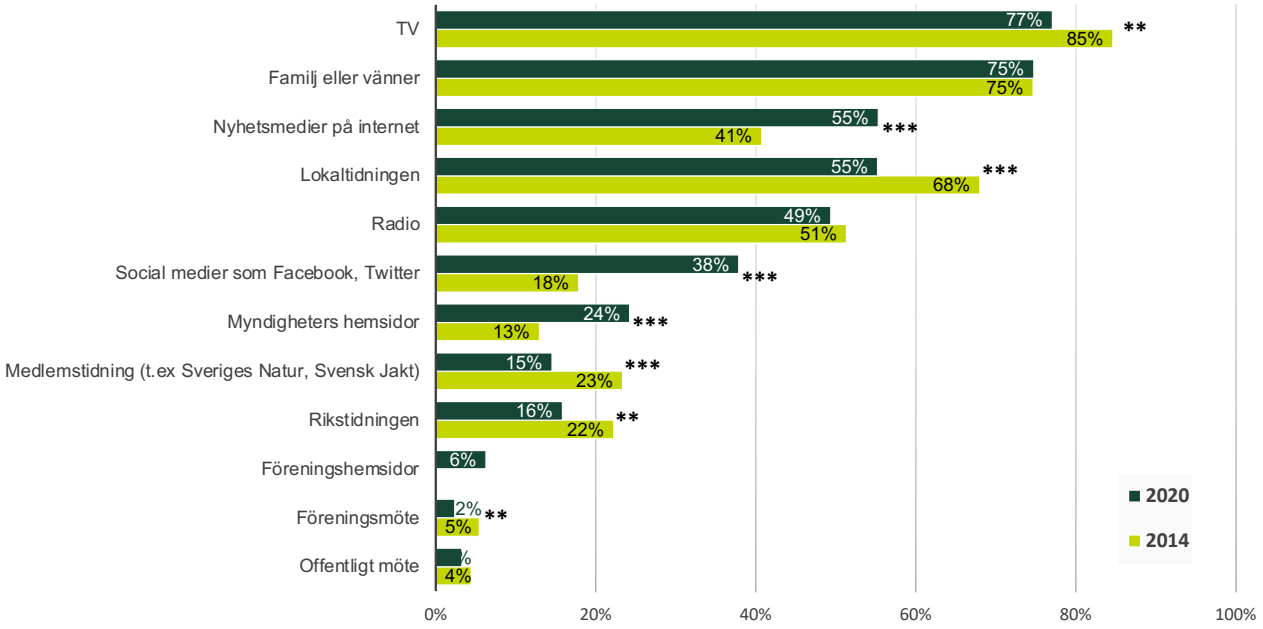

>> Referenser

- **Dressel, S., Ericsson, G. & Sandström, C.** (2018). Mapping social-ecological systems to understand the challenges underlying wildlife management. Environmental Science & Policy, 84, 105-112.
- **Frank, J. & Tovmo, M.** (2021). Inventering av lodjur 2021. Beståndsstatus för stora rovdjur i Skandinavien. Nr 2-2021. 33s.
- **Kindberg, J. & Swenson, J.E.** (2018). Björnstammens storlek i Sverige 2017. Rapport 2018-3 från det Skandinaviska björnprojektet.
- **Mattisson, J., Höglund, L. & Brøseth, H.** (2020). Inventering av järv 2020. Beståndsstatus för stora rovdjur i Skandinavien. 3-2020. 30 s.
- **Naturvårdsverket** (2021a, 12 april). Naturvårdsverkets miljöarbete. https://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Vart-miljoarbete. Senast hämtad 18 juni 2021.
- **Naturvårdsverket** (2021b, 27 maj). Skyddad natur. https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Skyddad-natur. Senast hämtad 18 juni 2021.
- **Prop. 2012/13:191.** En hållbar rovdjurspolitik.
- **Svensson, L., Wabakken, P., Maartmann, E.,Cardoso Palacios, C.,Flagstad, Ø. & Åkesson, M.** (2021). Inventering av varg vintern 2020-2021. Beståndsstatus för stora rovdjur i Skandinavien 1-2021. 55s.

Författare

Sabrina Dressel
Forskare
Sveriges lantbruksuniversitet
090–786 85 58
sabrina.dressel@slu.se

Camilla Sandström
Professor
Umeå universitet
090–786 64 50
camilla.sandstrom@umu.se

Juliana Bennett
Forskningsassistent
Sveriges lantbruksuniversitet

Göran Ericsson
Professor
Sveriges lantbruksuniversitet
090–786 85 08
goran.ericsson@slu.se

Undersökningen 2020 har finansierats av Naturvårdsverket och länsrapport för Jämtland finansierades av länsstyrelsen Jämtland.
Produktion: SLU, institutionen för vilt, fisk och miljö, 2021.
Ansvarig utgivare: goran.ericsson@slu.se.
Illustrationer: Fredrik Saarkoppel, Kobolt Media AB samt SLU.